מנשה לוין

שמשון ודלילה

טרגדיה מהזמן החדש

מנשה לוין / שמשון ודלילה

טרגדיה מהזמן החדש

מנשה לוין

שמשון ודלילה

טרגדיה מהזמן החדש
בשבע תמונות

אל"ף — הוצאת ספרים בע"מ, תל־אביב

המחזה זכה בפרס אקו"ם תשמ"ג.
הספר יצא לאור בסיועה של
קרן תל־אביב לספרות ולאמנות

©
כל הזכויות שמורות למחבר
ולהוצאת אל"ף — הוצאת ספרים בע"מ
תל־אביב רח' נחמני 49, טל' 612003
זכויות ביצוע פומבי — שמורות למחבר.

נדפס בישראל בתשמ"ו — 1985

דפוס ניב בע"מ, תל־אביב

הנפשות:

שמשון

דלילה

הלץ

צלמונע

בת־הטוחן

דוד דלילה

אבי דלילה

עתונאי

מנצח התזמורת

שושבינה א׳

שושבינה ב׳

אהובת צלמונע

בעל המרתף

„הפרצוף הצוחק"

מנגן עיוור באקורדיון

האקרובטית לילי

אפאש א׳

אפאש ב׳

אפאש ג׳

המכשפה

זקן

זקנה

גברתן

אהובתו

כושי

בלט גירלס

תזמורת

ילדים

תוכי

שמשון ודלילה
טרגדיה מהזמן החדש

1

חדר דלילה בנוסח צורי מסוגנן או בטעם 1935: מקושט כלי מוזיאון לשם עתיקות הנושא או תיבת רדיו בתבנית פאגודה, תוכי בכלוב.
דלילה. הלץ.
דלילה שכובה על ספה בפיז'אמת משי יפאנית, מעשנת מקנה־כסף ארוך.
הלץ בתלבושת קרנאוולית יושב על שטיח ועוסק בסידור־אלבום.

הלץ: לא !... לא !...
דלילה: (הזויה) מה לא, לץ ?...
הלץ: (מדרדר צחוק) כן !... כן !...
דלילה: (הזויה) מה כן, לץ ?...
הלץ: (מסתכל בה בעינים עצובות) לא, משמע: אינך אלילה !... מה שלא גילו לי הפסלים, הציירים, גילו לי הצלמים... (מלטף את הפיז'אמה).
דלילה: (בחיוך) וכן, לץ, מה משמע ?...
הלץ: (מהרהר) כן, משמע: את אשה !... או בז'ארגון הפייטנים: בשעה שאת מסתכלת באיזה ראי, למשל בזה שבמסדרון האופרה, או בראי ארנקך, כושי הג'אזים מחווירים, והחשק לחנוק את הנשים מהמם כאופיום את הגברים...
דלילה: (צוחקת): אתה עצוב, היום, לץ ?...
הלץ: (מנענע בראשו) עצוב !... אני ?... טלאי משי זה על גבו של הלץ מזויף הוא, דלילה, כשם שמזויף הפתגם שהנשים הן פאטאליות... הן עלובות, דלילה, עלובות בשעה שהן מתפדרות לנשף, ועלובות בשעה שהן מגרדות את הפודרה בחזרן לביתן... פאטאלית היא רק אשה אחת, לדורי דורות, כשם ששקספיר...

דלילה: (מפסיקה אותו) די, לץ, אתה מעמיס עלי גורל איום... (מזדקפת) מאמין אתה שנועדתי להיות מיתוס?...

הלץ: (בעצב) מאמין, דלילה... ואהבתו של שמשון...

דלילה: (משוטטת בחדר) זו האהבה השכיחה ביותר...

הלץ: (חוזר אחרי דבריה) השכיחה ביותר!...

דלילה: האהבה בין אתלט הקרקס והקורטיזאנה...

הלץ: (חוזר אחרי דבריה) בין אתלט הקרקס והקורטיזאנה...

דלילה: זה סתם־מקרה... שמשון יכול היה להתאהב בכל אשה סתם־יפה...

הלץ: סבורה את, דלילה, כי לא היה מוצא פילגש נאה בין היהודיות... הן כולן כאחת יפות כבשיר־השירים... וצילומיו של שמשון מקשטים את האלבומים שלהן...

דלילה: אולי מגרה אותו האכסוטיות שבי...

הלץ: לא, שמשון איננו אסתט, שמשון הוא גיבור... זהו צו ההיסטוריה, דלילה!...

דלילה: די, לץ... האכלת את התוכי?...

הלץ: הוא עצוב היום כקוסם שרוחו מנחשת לו רעות...

נכנס כושי המכריז: צלמונע!

דלילה: (בפוזה הראשונה על הספה) הכניסהו!

צלמונע. הלץ. דלילה.

צלמונע: (אציל פלשתי, מטורזן, מונוקל בעינו. מנשק את יד דלילה, ומריח באוויר). — איזה בושם, משונה, דלילה?...

דלילה: קיבלתי אותו מתנה ממהאראדז׳ה... הוא משרה הזיות — הדקות יותר מהקטורת שמקטרים לפני בודהא...

צלמונע: בחדר זה מרפרף עוד בושם, בושם קרקס...

הלץ: איסטניס!

דלילה: מה כוונתך לומר, צלמונע?...

צלמונע: כוונתי לאתלט יהודי זה... (מסיר את המונוקל) אינני מבין אותך, מה מצאת בו?...

דלילה: סגולות שאין בך!
צלמונע: (מנפנף בכסיה) יודע: זיעת האריות, זיעת האספסוף בקרקס... עממיות הטורדור, דקורטיביות התלתלים...
דלילה: נחשת! רעמתו במקום קרחתך...
הלץ: פנס לילה שהגשם מטפטף עליו...
דלילה: עממיותו המשיחית...
הלץ: במקום אצילות המונוקל שלך הבודק את גופה של מוכרת הגפרורים הצעירה בפינת הרחוב.
צלמונע: (בבוז אל הלץ) גם ספחת זו של כל הטרגדיות מגדף את הגזעיות!... (אל דלילה) וגם את, דלילה?... כמה דורות עמלו ליצירת גולגולת זו, אף זה, סנטר זה!...
הלץ: זהו: שמשון הוא מעבר לזמן, הוא נולד בבת אחת...
דלילה: יודע אתה, צלמונע, שלידתו עטופה באגדה!...
צלמונע: הבלים! הרי אינך נוצריה!...
הלץ: יותר מזה: אשה יפה היא המאמינה כי וונוס עלתה מקצף הים...
דלילה: נכון! איזו בדידות תוקפת אותי ברחוב, בתיאטרון, על הפלאז', בין שפע זה של כעור, של יופי לשליש ולרביע... בדידות של אלה אני אומרת לך!...
צלמונע: הזהרי, דלילה, צייד־אריות זה יעשה ממך מיתוס, את פשוטה מזה!...
דלילה: אתה רוצה להפחידני כהרגלך!...

דממה. הלץ מפזם משהו. דלילה מדליקה סיגריה שניה. צלמונע משוטט בחדר.

התוכי: שלום, שמשון!
צלמונע: (מסומר למקומו) מי זה?...
הלץ: (בנחת) התוכי!
צלמונע: גם הצפרים מהגות את שמו!...
הלץ: (בנחת) גם הצפרים!...
צלמונע: אני בבית־שדים!...

הלץ: (מגחך) בית־שדים !...
דלילה: אתה טועה !... שמשון הבריחם ליערות, לרחובות, לקלובים, לבורסות... מיום ששמשון מבקר בבית זה התנדפו כל סיוטי. אני ישנה כפרח...
הלץ: עם טל על השפתים...
צלמונע: דלילה, אני מציע לך טיוס באווירוני...
הלץ: איזו תמימות... השמים לא היו מעולם רומנטיים...
דלילה: גם שמשון אומר כך...
צלמונע: איזה שינוי חל בך... לפני איזה זמן היית מקבלת בתודה: צמיד, כרטיס־לוג'ה באופרה, טווס, צלוחית־בושם...
דלילה: גם אני, איננני מכירה את עצמי: שינוי זה בא לי משמשון... ככל גאון, הוא מכניע ומשעבד !...
צלמונע: (ברוגז) אתלט המוני זה משעמם אותי...
הלץ: אל תגיד אתלט המוני אלא אתלט אלוהי...
דלילה: כן, אתלט אלוהי...
צלמונע: אני רוצה לראותו. סיף מלומד, בטוחני, שאיננו...
הלץ: אל תעשה את עצמך מגוחך בנימוסי הקלוב שלך, זהו גיבור אמיתי של אפופיאה !...

(דלילה מלטפת את לחייו של הלץ).
מופיע הכושי

הכושי: שמשון בא, גברתי !
דלילה: (קופצת מן הספה) הוא קרוב לביתי ?...
הכושי: הוא בשדרת הברושים...
צלמונע: הוא בא בלווית אריה ?...
הכושי: בלי אריה... אבל הנשים היפות מלקקות אותו בעיניהן כלביאות...
דלילה: (אל צלמונע) לך עכשיו !... עלי להתלבש... איננני יכולה לקבל אותו בפוזה כזו... הוא צנוע ואוהב אותי...
צלמונע: אנא, הסתיריני בחדרך... אני רוצה לשמוע אותו... הקול הסמוי מזייף פחות מהפנים הגלויים...

הלץ: נוסח דיבורו יעליבך... הוא חוצב את המטפורות שלו בז׳ארגון קרמוני... כי השגב בפיו ולא הסגנון...
דלילה: (אל צלמונע) לך, לך כבר !...
צלמונע: אנא, הרשיני לשמוע, אני כל כך משועמם...
הלץ: דלילה, תני לטרגדיה להתרקם...

הכושי נעלם. דלילה מכה פעמיים בידיה.
מופיעה כושית.

דלילה: הכיני לי את האמבטיה, את שמלת המשי השחורה, את מחרוזת הפנינים (אל צלמונע) הסתתר מאחרי וילון זה.

ה מ ס ך

2

הטרקלין הקודם. הלץ מעשן סיגריה אגב קוצר־רוח ידוע. נכנס שמשון. דקורטיבי לפי נוסח עתיק או לבוש שחורים ודש מעילו מופרח.

הלץ: שלום שמשון!... אני עכשיו התוכי!... צפור־קסמים זו רואה אותך מרחוק ולא מקרוב ככל חוזה!...

שמשון: (מחבקו) לץ שלי!... לו היית התוכי שלי ביערות: לצלצל בקולך הקארנאוולי בתוך דממת נחשים זו...

הלץ: גם אתה, שמשון, זקוק שיבדחו אותך?...

שמשון: גם אני, לץ!...

הלץ: ואני בתמימותי סבור הייתי כי רק ההירואיות משעשעת את הגיבור!...

שמשון: (מניע בעצב בראשו) ההירואיות לגיבור!... הבחנת, לץ, שאחרי הסופה ביער צצות פטריות, כי אחרי הסופה בהרים צצים פרחים, כי אחרי הטייפון על הים מרקדים הדגים!...

הלץ: מה הכוונה, שמשון?...

שמשון: (מהרהר) הכוונה, לץ, כי לאחר שאלוהים שפך את זעמו הוא נעשה חלש כמלאך, יותר מזה, כאדם!...

הלץ: זהו רעיון, שמשון!...

שמשון: אבל היכן דלילה?

הלץ: היא מכינה את עצמה לקראת הגיבור!...

שמשון: (משוטט בטרקלין) איזו שלווה כאן... זו לא שלוות־ההרים הסלעית!...

הלץ: בשעה שדלילה נעדרת ורוחה כאן...

שמשון: רצונך לומר בשעה שדיוקנה כאן ורוחה נעדרת...

הלץ: יהא כך, שמשון!

שמשון: (מתקרב ללץ) לץ, חכם אתה כי הקרקס, הפודרה, ההעוויות כירסמו את תאוותיך, הגיד, מהי האשה ?...

הלץ: (מגחך) תמים אתה, שמשון !... היא פשוטה מכל אידיאה תפלה של איזה פילוסוף בתלתלים...

שמשון: אבל דלילה אינה דומה לשאר הנשים !...

הלץ: היזהר שמשון מלעשות ממנה מיתוס !... (מציע לו קופסת הסיגריות).

שמשון: שכחת, לץ, שאני נזיר !...

הלץ: שכחתי לרגע !...

(נכנסת דלילה. בשמיה הולכים לפניה).

דלילה: שמשון אהובי !...

(שמשון מחבקה. דלילה מלטפת את תלתליו
או את תספורתו המודרנית).

— למה אתה שותק, שמשון ?

הלץ: אני אדבר בעדו ! רשרוש שמלתך הוא רשרוש טלפי הנמרה בשלכת יער — מכאן הדממה !...

שמשון: (מושיב את דלילה על הספה, מנענע את ראשו) אני אדבר ! כשאני מסתכל בך, דלילה, תוקף אותי החשק לקשור את שערותיך לרעמת־אריה, להדהירו, ואני בעקבותיו !...

דלילה: אני אוהבת את פיך בדמיוני !...

הלץ: ואני את דימוייו — נוסח האמנות היחידי שאני מאמין בו !...

דלילה: (אל שמשון) שב על־ידי, אהובי, אני רוצה להציץ לתוך עיניך הזהב שלך !...

שמשון: (מלטף את זרועותיה העירומות) את מזכירה לי את האילה שהצלתי היום מטלפי האריה והשקיתיה מים מכף ידי !...

דלילה: (הזויה) ספר אהובי, אני כה משועממת !... הפטפוטים הטרקליניים מעוררים בי גועל פיסי...

הלץ: זהו שאמרתי: את לא גיישה יפאנית, את אשה מסוערת־דמים !...

דלילה: לץ, הגיש לי סיגריה. (עושה כך ומדליקה) ואל תשמש לי צל, לפני שמשון אני בלי צללים !...

הלץ: וגם לא עירומה !...

שמשון: רכבתי אליך על סוסי: זה היה טיול נעים — כל שקד הגיש לאפי את ניצתו, כל רימון את צמרתו האדומה כראשה של רקדנית מצרית... דמי, דלילה, באור כחול ומופרח זה אילה צחורת בטן על סלע !... חשק תוקפני להביאה באוכפי מתנה לך... (קם. דלילה והלץ מביטים בו בהתפעלות) והנה אריה שההרים הקיאו אותו כשם שהם מקיאים אשד מים... האריה דילג בקשת אל האילה... כמותו דילגתי כשסוסי משמש לי צל... זה היה, דלילה, קרב הראוי לזירה !... תפסתי את האריה ברגליו הקדמיות והשלכתיו לתוך ואדי...

דלילה: והאילה ?...

שמשון: היא באה להתרפק עלי... היא בכתה בזרועותי כתינוקת... באיזה עינים הביטה בי... בעיניך, דלילה !...

דלילה: בשעה ששמעת את האריה, שמשון, לא אהבת אותי ?...

שמשון: לא !... אבל בשעה שלטפתי את האילה לטפתי את גופך !...

דלילה: אני שונאת את האילה ! מדוע לא נתת לאריה לטרוף אותה ?...

שמשון: אכזריותך מדהימה אותי בכיעורה... זו של האריה היתה יפה !...

הלץ: אותי לא מדהימה !...

דלילה: מיום שהתאהבת בי נעשו עיניך כחולות־תכלת ממש !... עוד מעט והאריות ינבחו עליך ככלבים !... והרי נולדת להיות גיבור ולא משורר !...

הלץ: גיבור ולא משורר !...

שמשון: גם המלאך אמר כך ! אבל מוזר, בשעה שאני משסע אריה מפחד אני מפני עיניו היפות.

דלילה: (בגנדרנות) עליך לשסע פעם אריה לעיני...

שמשון: (צוחק) את מטילה ספק בגבורה שהוטלה עלי כייעוד...

דלילה: (אירונית) אם לדון על פי רגשנותך המופרזת !...

שמשון: מה יהיה אם אשסע אותך?... (לופתה אבל נרתע מיד).
דלילה: (אגב תיקון תסרוקתה) אינך אוהב אותי די: אינך מסוגל להרגני!... למה לא הרגתני באותו לילה שנשקתי את ידיך שאדומות ומבושמות היו מדם הכפיר ששסעת!...
שמשון: (הזוי) אז אהבתיני באמת דלילה! היה זה ליל־סמלים וליל־אושר!... שלפתי את הירח מבין שיני הכפיר כתכשיט למען שערותיך... את בכית בנועם־היורה. כה טובה היית!...
דלילה: באותו לילה אהבתיך משום שנשקת לי כאוהב ולא כגיבור שהמלאך הטביע על מצחו את חותם־ההיסטוריה...
שמשון: (חורק בשיניו) את לועגת לי!... הרי בגדת באליליך כדי להעריצני כביכול, כאליל!...
דלילה: (בגיחוך רשע) הכזבת אותי שמשון!... בגדתי באלילים למען האוהב ואתה דרשת ממני הערצה, כפייטן, כווירטואוז, כנואם!...
הלץ: (זוקף אצבע) ההערצה, שמשון, משולה לרשת — בה תילכד!...
שמשון: גם אתה, לץ, משקר כאשה!...
הלץ: (מחווה קידה) הנחש בגן־עדן שהושיט תפוח־זהב לאשה זו — זה היה אני!...
שמשון: (משוטט בחדר, ידיו מאוגרפות, מתעכב לפני דלילה) את אינך יותר הנערה המסוגלת להסתכל לילה תמים מבעד החלון באהובה המתרוצץ בהרים!...
דלילה: ואתה אינך יותר האוהב המסוגל לשעשע אשה... נעשית אתלט של קרקס ההיסטוריה.
שמשון: לא בי האשם, ביני ובינך עומד המלאך, הייעוד!...
הלץ: היזהר שמשון לעשות ממנה תכלית אידיאולוגית!...
דלילה: אינני אידיאה, שמשון, אני אשה בלי נצח ובלי אלמוות...
הלץ: היא דומה לשמלותיה, לנעליה, לכובעיה, לכסיותיה — שהם כולם בני־חלוף, שמשון!...
שמשון: רוצה אני, דלילה, שתלכי לגור אתי בהרים... בין סלעים ורוחות, בין ירח ושמש, בין שאגות הלביאות והדממה תהיי

הרעיה הראויה לגיבור... (בעצב) בלילות, דלילה, מפחד אני מפני הירח הסורק את עצבי...

דלילה: יש לי הרגלים שאינני יכולה לוותר עליהם. בבוקר, כוס השוקולדה במיטה, הסיגריה המבושמת, קריאת הרומן בהמשכים, מכתבי המעריצים, כתיבת יומני, בערב, האופרה — אני אוהבת טרגדיות בחרוזים — או הסינמה — אני אוהבת את הבד המצויר והמדבר, רכילות־הקפה לאחר חצות ועוד אלפי קטנות...

שמשון: עתה מובן לי מדוע הגו האלים שנאה כה עזה לנשים!...

הלץ: כי הם היו תמימים כמשוררים, וממילא, מגוחכים. (מזדקף) יודע אתה, שמשון, שביאטריצה המושרה בטרצינות אינה אלא פרי־דמיונו של דנטה...

שמשון: פרי דמיונו של דנטה!...

הלץ: (בחיוך) כן! כי זו המכונה האלוהית, היתה עומדת על המקח בשוק, בחנויות ככל תגרנית או כסתם־דוכסית... היהיהי... זו המכונה האלוהית היתה מחייכת ברחוב באותו החיוך המשותף לאשת־הרחוב ולנזירה לכל גבר, גיבן, מסורבל, זקן נואף, שלקקו את גופה בעיני חשק... זו המכונה האלוהית...

שמשון: אתה לץ נורא!...

הלץ: וזו המכונה דלילה, אינה אלא פרי דמיונך, שמשון!... הסתכל בה!... (שמשון מסתכל בה) אתבטא פיוטית; היא רקומה קאפריזות קטנות כפרח עלים...

דלילה: כן, אני פרח־הקאפריזות!...

הלץ: (טופח על שכמו של שמשון) אתה גיבור אולימפי עצוב!...

(יוצא צלמונע מאחורי הווילון. שמשון משתער עליו.
דלילה מטילה את עצמה ביניהם).

דלילה: אינני רוצה במחזה־קנאות בביתי!...

הלץ: בנוסח קלאסי או מודרני?

דלילה: היינו־הך!...

שמשון: מי הוא?...

דלילה: ידיד נעורי! הוא הראשון שכתב לי חרוזים באלבומי...

הלץ: קראתי אותם, באנאליים כדי הקאה...
דלילה: שתוק, לץ!... (ממשיכה) הוא שפיטם את מוחי, מוחה של נערה בת שש־עשרה שאהבה עוד את בובותיה, באידיאות!...
הלץ: האהאהא, באידיאות!...
דלילה: שתוק, לץ!... (ממשיכה) הוא הראשון שהראה ירח ציני על בד־הפילם בזמן שהייתי עוד יותר צנועה מפרח...
הלץ: האהאהא, ירח ציני!...
צלמונע: אל תאמין לה, שמשון, זוהי אשת השקרים הקלאסית!...
דלילה: נבל, אתה רוצה לעשות ממני סמל ודחליל לדורות!...
צלמונע: בשעה שהייתי עוזר לה בחיבורים, (הסינטכס והכתיב שלה — זוועה ממש) היתה מגלה בכוונה רגל עירומה, כתף עירומה (כבר אז לבשה מקטורן־משי לא פרוף כמעט) ואני הייתי מורט את שפמי הרך כנוצת אפרוח, מחוויר ומעריץ בה את המלאך!...
הלץ: האהאהא, את המלאך!...
דלילה: מנוול, מי הוליך אותי לשדרות הפארקים האפלוליים, פיטפט על ניטשה ועל דוסטוייבסקי והטיל אותי על הדשא!...
צלמונע: ומי דיבר על סיוטים אירוטיים כשבאתי לבקרך בקייטנה ואת היית מרפרפת מסביבי בשמלה השקופה, כפרפר...
דלילה: ומי נתן ספרי פרויד לנערה שחלמה על פרש מימי הביניים הנושא קמיע אהובתו מתחת לשריונו?...
הלץ: דו־שיח מעניין ומאלף!...
שמשון: די! צלמונע, אתה חייב מיתה! רשאית היתה לשבש את הכתיב והסינטכס, לגרות אותך בלילות־ירח, כי בזה היתה נאמנה לעצמה...
צלמונע: כך מדבר משורר־סרנאדות חיוור ולא איש־האריות!...
שמשון: חשבת למצוא בי דוב המלקק את כפו מבדידות, אריה בפוזה של סמל מלכותי, נמר המשעשע את העין בעורו הדקורטיבי, בקיצור, אליגוריה!...
דלילה: (מחבקת אותו) אתה אירוני, שמשון, אני מתגאה בך!...
צלמונע: (אל שמשון) חשבתי למצוא בך את המבשר של גזע־

גברים חדש שנשיהם יפטמו להם את המקטורות, יצחצחו את נעליהם ולא יספקו יותר נושאים לבאלאדות, לאפופיאות...

דלילה: שמשון, זהו דגינרט!... שונא הנשים, את יופין, את חינן ואת הטעם והתכלית שהן נותנות לרומיאים, לפאוסטים... כבר בהיותנו חברים על ספסל בית־הספר היה מטיל אינטריגות ביני לביני... מוציא את הסרטים היפים מצמותי וקורעם, מלכלך את צווארי בדיו וצובט אותי באכזריות אם לא הסכמתי לאידיאות הטפשיות שלו... ואני כבר אז אשה קטנה הייתי שדרשה פינוקים ורקמה בסתר מטפחת למען בחיר־לבה... (מתרפקת על שמשון).

צלמונע: אני נד לאיש־האריות, למבשרו של הגזע החדש שנפל ברשתה ההיסטורית של אשה זו שתשמש לדורות הבאים סמל נצחי של הבגידה!...

דלילה: הרגהו, שמשון! הוא סכסכן שפל, שונאך האישי הגזעי... הוא רצה לעשות ממני הזונה של האידיאות שלו... הוא רוצה לעשות ממך מין גולם הירואי... זהו תכסיס להימלט מקנאתך, הרגהו!...

שמשון: אני נאבק עם אריות אבל לא עם צבועים... גם הגיבור הוא אסתט!... צא מפה!...

(צלמונע חורק בשיניו ויוצא).

הלץ: אני סבור שאפשר לסיים את המערכה הראשונה ולהתחיל בנשף הכלולות!...

(מופיע הכושי).

דלילה: מה רצונך?...

הכושי: (מגמגם) הגברת, אשה מבקשת לראות... (מרמז כלפי שמשון).

דלילה: את שמשון?... בטח, בתולה זקנה המבקשת אוטוגרף...

הכושי: לא!... צעירה היא... באה מעבר־ההרים... מטפחת־ראשה רקומה טווסים....

שמשון: מטפחת־ראשה רקומה טווסים, אה, זהו סמל הנערות של כפר מולדתי !...

דלילה: (מביטה בשמשון) נערה מכפר־מולדתך !... למה באה ?...

הלץ: אולי מביאה היא לשמשון מכתב בגרבה האדום או חריץ־גבינה מהוריו הזקנים ?...

דלילה: ואולי באה לדרוש מן האתלט המפורסם שכר־נשיקותיו שנתן לה בגורן או בחורשה...

שמשון: צנוע הייתי בנעורי...

דלילה: האהאהא, צנוע !... (לכושי) תכניס את הנערה שמטפחת־ראשה רקומה טווסים !... (הכושי נעלם. נכנסת הנערה. נעלי־החג מאובקות, ראשה מכורבל. צמותיה על חזה. דלילה בסגנון מטרונה) גשי הלום, הנערה !... (הנערה צועדת צעד ומשתהה) הסירי את מטפחתך היפה, הנערה, והרימי את ריסיך !...

הלץ: (קופץ ממקומו ומכרכר סביבה) לצמותיה, דלילה, ריח שקדים !... את עור פניה פידרה השמש כשם שהיא מפדרת את פירות־הגינה...

דלילה: ועיניה, הלץ !

הלץ: (קורס להציץ לבין ריסיה הפתוחים משהו) עיניה, לא יונים בשובך, כי אם יונים בלב... בלב, דלילה !

דלילה מה שמה של הכפרית הקטנה הזו ?...

הלץ: (נלהב) זו השולמית מן האגדה !...

הנערה: (בקול רועד) שמי לא שולמית, שמי שונמית !...

הלץ: זהו בעצם היינו־הך !...

שמשון: (ניגש אליה נרגש) מה אמרת, שונמית !... (תופס בזרועה, מטפחתה נשמטת) שונמית, בת־הטוחן !...

הנערה: כן, שמשון, שונמית, בת־הטוחן !...

שמשון: (מוליכה למקום המואר ביותר שבטרקלין. מסתכל בה) כן, זו את !... אותן הצמות !...

הלץ: שריח שקדים להן !...

שמשון: אותן העינים !

הלץ: היונים שבלב !...

שמשון: אותם העגילים באזנים !...
הלץ: מתנת־הסבתא !...
הנערה: (בעצב) מתה, היקרה !...
הלץ: יהא זכרונה לברכה !
שמשון: אותה הטבעת באצבע הקטנה עם האלמוג הכחול במשבצתה !...
הנערה: שקנית לי, שמשון, אצל רוכל אדום־זקן !...
הלץ: (אל דלילה) מכירה את, דלילה, את רוכלי־הכפרים המוליכים על חמוריהם האפורים מוזיאון קטן שבו הכפרית הנחמדה מוצאת סבון־בושם, סרטים צבעוניים, פריפות משובצות יהלומים מזוייפים, חגורות־לכה, מחרוזות־אלמוגים, באטיסט לחולצות, קטיפה לשמלות, סלילי חוטים מכל הצבעים לרקימת טווסים, טבעות כסף מוזהבות... מכירה את אותם, דלילה, אלה הם משוררים נודדים... מכאן החן לכפריות אלה...
דלילה: שתוק, לץ ! תן לשמשון לשמוח עם הסייחה הזו !...
שמשון: (לנערה) זוכרת את, שונמית, את טחנת־הרוח של אבא שלך !...
הנערה: זוכרת ! אתה היית סוחב עשרים שקי קמח בבת־אחת כאילו היו צעצועי נייר !...
הלץ: והאכרים והאכרות עמדו פעורי פה !...
הנערה: ופעם אחת, שמשון, זרקת את האכרים מכפר יעזר לתוך הנחל כמו צפרדעים משום שלא רצו לשלם שכר־טחינה לאבא !...
הלץ: האהאהא !... איזה מחזה ! האהאהא !...
שמשון: ומה שלום הטחנה, שונמית ?...
הנערה: (בעצב) בסתיו האחרון שברה הרוח את כנפיה... והיא עומדת המסכנה, כגולמה קצוצת־ידים...
הלץ: ועכשיו מרקדים בה עכברים לאור הירח !...
שמשון: ומה שלום אביך ?...
הנערה: מעשן כל היום את מקטרתו, רוטן ויורק לתוך השדות !... (לופתת את זרועו) לו היית בכפר !...
דלילה: באמת, שמשון, אולי תשוב להיות טוחן !...

הלץ: האהאהא! שמשון טוחן במקום הרוח!... ופרוות־אריות, דלילה, מי יביא לך?...

שמשון: (קודר, אל הנערה) למה באת הנה, שונמית?...

הנערה: הבאתי לך מכתב מהוריך...

הלץ: אהא, אמרתי! ואיפה חריץ־הגבינה העטופה בעלי ערמון?

הנערה: (מסמיקה) אכלתי אותו חתיכות־חתיכות בדרך!...

(צחוק דלילה והלץ).

שמשון: היכן המכתב, שונמית?...

(הנערה פונה קצת לצל לחולצו מגרבה).

שמשון: (מציץ לתוך המכתב, מנענע בראשו): יודע אני לקרוא מכתבי־אהבה של נמר שהוא מגרד בצפרניו בגזע־עץ, ואינני יודע לקרוא מכתב פשוט של הורים זקנים — לבנם!...

הלץ: תן, ואני אקרא אותו... קראתי אפילו את ארטור שופנהאור...

שמשון: מי זה?...

הלץ: זהו פילוסוף מכוער ששתי חטוטרות תלויות היו לו על החזה ועל הגב...

שמשון: (מושיט לו את המכתב) קרא, לץ!

הלץ: (קורא) לבני היקר, שמשון, המפורסם בקרקסי הגויים, מלך־האריות, גאון־ישראל, אתלט־האתלטים, ברוך־ה', שלום וברכה! ראשית אודיעך, בני שמשון, כי בכרמנו בצרתי השנה רק אשכולות־מספר כי התנים כרסמו אותם, כעכברים. הם ידעו כי אתה הלכת לצייד־אריות ולכן עשו משתה כפתגם העממי... שנית אודיעך, בני שמשון, כי אמך תחיה בוכה כל הימים ומתגעגעת על בנה הגיבור היודע לשמח את אספסוף־הקרקסים ואינו יודע לשמח את אמו הדוויה... שלישית אודיעך, בני שמשון, כי בשבוע שעבר בא אלי המלאך, זה שהיה מביא לך צעצועים בהיותך ילד... כבדתי אותו במאכל ובמשתה... הוא היה עצוב וזועף... המלאך בקשני להזהירך, בני שמשון, כי תשגיח שלא יגזזו את תלתליך היפים... רביעית, אודיעך, בני שמשון כי הארז שנטעתי ביום הולדתך משגשג לתפארה

ופורש צל־נועם על ביתי... חמישית אודיעך, בני שמשון, כי שלח אלוהים את הברכה בכרם־הזיתים, בחיטה, כי הפרה השחורה המליטה עגל נאה, שחור כאמו, כי הרועה גד מת מנשיכת־נחש והעולם כמנהגו נוהג אחרי היורה — המלקוש כפתגם העממי !... שישית אודיעך, בני שמשון, כי את המכתב הזה שולח אני בידי שונמית, בתו של הטוחן — שירד מנכסיו רחמנא ליצלן...
מאת אביך מנוח הדורש שלומך והמבקש שתשים אל לבך את אזהרת המלאך כי דבריו קדושים הם !

הלץ: יש לו סגנון, לזקן !

שמשון: (לוקח ממנו את המכתב; ממוללו בין אצבעותיו, שקוע בהרהורים).

הלץ: (אל הנערה) ראית פעם את המלאך ?...

הנערה: כן, פעם אחת !

דלילה: את ראית את המלאך ?...

הלץ: מה הפלא, כל היפהפיות בכפר רואות מלאכים, בדמות זמיר גנדרן, בדמות תוכי מטורזן !...

הנערה: הוא לא היה דומה לצפור...

דלילה: (בחיוך דק) ולמי היה דומה ?...

הנערה: לאדם צעיר, עם תלתלים, ויפה כאילו היה מצויר...

דלילה: ואיפה ראית אותו ?...

הנערה: בחורשת־הדקלים... אני טיילתי לבדי... פתאום מישהו קורא בשמי... אני מסתכלת ולפני עומד בחור יחף־רגלים, תלתלים על שכמו וגיטרה בידו... נבהלתי מאוד כי העטלפים כבר הביאו את הלילה מן ההרים ופה עומד בחור יחף־רגלים עם גיטרה וקורא בשמי...

הלץ: באיזה סגנון, כפרית זו מדברת !...

דלילה: שתוק, לץ ! ספרי, הנערה !

הנערה: מי אתה ?... — שאלתי את הבחור הזר — אני מלאך־נודד עם גיטרה — ענה לי — צחקתי: פה כפר עני, אמרתי, אני אוהבת מאוד מוסיקה יפה, אבל... טוב, אני אנגן רק בשבילך !... אמר הבחור והוריד את הגיטרה. אבל כסף אין לי לתת לך, גמגמתי.

אני עניה, אני יכולה להביא לך, לחם, גבינה, זיתים וחלב, אתה בטח רעב !... — אין צורך, חייך הבחור, אמרתי לך שאני מלאך, מלאכים אינם אוכלים, אנגן לך רק...

הלץ: והוא ניגן, המלאך־הנודד ?...

הנערה: (בחיוך) הוא ניגן עד שירח ירד לשתות לבאר...

הלץ: ונשק לא נשק אותך המלאך־הנודד ?...

הנערה: (נעלבת) מלאכים לא מנשקים !...

דלילה: (צוחקת) וזה הכול ?...

הנערה: (מורידה את הראש) הוא שאל אותי אם אני מכירה את שמשון !...

דלילה: ומה אמרת ?...

הנערה: אמרתי ששנינו היינו צדים צפרדעים, מלקטים פטריות ומשחקים יחד...

דלילה: ומה אמר המלאך ?...

הנערה: שאל אותי אם הוא בכפר !...

דלילה: ומה ענית ?...

הנערה: (בעצב) עניתי שהוא צד עכשיו אריות, משחק בקרקס ואינו בא יותר לכפר...

דלילה: ומה אמר לזה המלאך ?...

הנערה: (הססנית) המלאך אמר — שונמית, לבשי את שמלת־החג היפה, שימי על ראשך את המטפחת הרקומה טווסים, ולכי אל שמשון ושמרי על תלתלי ראשו !...

דלילה: (בחיוך דק) כך אמר המלאך !... אני כבר אשמור על תלתליו... גם אני אשה !...

הלץ: (אל הנערה) ואחר כך עלה המלאך עם הגיטרה השמימה ?...

הנערה: את הגיטרה השאיר לי והוא עצמו עלה על סוס לבן ודהר להרים !...

הלץ: גיטרה שמימית יש לך, איפה היא ?...

הנערה: בפרוזדור !...

הלץ: (רץ ומביאה, מתבונן בה ומורט במין יראה את מיתריה). לומר שאלה הם צלילים שמימיים ! כן, כן !... (מגיש ידו לאזנו

ומקשיב) הם משאירים איזה הד מלודי ועצוב שאין אפילו לוויולונצ'ל (לנערה) יודעת את לשיר ?...

הנערה: שירי כפר אחדים !...

הלץ: ולרקוד את יודעת ?...

הנערה: רקודי כפר אחדים !...

הלץ: נפלא ! עם גיטרת־המלאך, עם שירי ורקודי כפר, עם מטפחתך הרקומה טווסים, עם צמותיך המבושמות ריח־שקדים אני עושה ממך סנסציה שניה אחרי שמשון !...

הנערה: (בלחש) מי האשה הזאת ?...

הלץ: זו דלילה !

הנערה: מה פירוש דלילה ?...

הלץ: אם את מלאכו הלבן של שמשון היא מלאכו השחור !

הנערה: לא מבינה !

הלץ: כפרית תמימה ! את התלתלים שאת סרקת היא תגזוז !

הנערה: אני לא אתן ! המלאך שנתן לי את הגיטרה עומד לימיני !

הלץ: גם לימין דלילה עומד מלאך שנתן לה מספרים !...

שמשון: מה, דנים עלי כעל גיבור של אפופיאה !... ואיפה אני האישי ?...

הלץ: לגיבור של אפופיאה אין אני אישי... הוא קנין המשוררים, קנין האגדה העממית !...

דלילה: די ! אני מסיימת את אגדת־שמשון... הוא אתלט־הקרקס הזקוק לאשה אוהבת ! (מתרפקת עליו).

הלץ: את פותחת באגדה זו, דלילה !

דלילה: (חגיגית) מחר, ליל־כלולותינו ! (מחבקת את שמשון. הנערה בוכה. הלץ, הגיטרה בידו מלטף את צמותיה).

המסך

3

אולם־עמודים מקושט. עם הרמת המסך מנגנת תזמורת על דוכן.

נכנס הלץ. מנפנף בפרח.

הלץ: ששש... ששששא !... (התזמורת משתתקת. המנצח הופך את ראשו) החתן עוד בקרקס, הכלה בסלון ליופי, השושבינים אינם, ואלה מג'אזזים !...

המנצח: דלילה ציוותה לנגן גם לפני אולם ריק !...

הלץ: למה, להשביע את הרוחות !...

המנצח: ואולי לבסם את האולם בריחות־המוסיקה... מי בעצם אתה ?...

הלץ: אני הבדחן של טרגדיה זו !

המנצח: תגיד משהו מבדח !...

הלץ: (עושה כמה להטים לולייניים) על קצה אפך עומד תוכי !...

המנצח: (ממשש אינסטינקטיבית את האף).

הלץ: התעופף, מאסטרו !

התזמורת: ספר איזו בדיחה, לץ !

הלץ: טוב ! פאגאניני הגדול היה גם קמצן גדול. ערב אחד נסע לקונצרט. "חביבי, אמר לעגלון, אם תזרז קצת את הפיגסוסים שלך תקבל עוד גרוש !" הברנש דהר כאווירון ממש. כשהגיעו לאולם־הקונצרטים אמר לפאגאניני: מאסטרו, תן עוד חמישה גרוש, אתה היודע לנגן על מיתר אחד, מה ערך לכסף בעיניך ! אידיוט, ענה לו פאגאניני, אם תדע לנסוע על גלגל אחד תהיה גם כן מאסטרו !...

אנשי־התזמורת: ברוו, לץ !...

(נכנס הכושי).

הכושי: (אל הלץ) הנערה מהכפר רוצה לראותו.
הלץ: אה, שונמית, הכניס אותה!

(שונמית נכנסת לבושה כבתמונה השניה).

הלץ: (אל התזמורת) משהו רומנטי.

(התזמורת מנגנת. שונמית נבוכה ממראה האולם־המפואר, המומה מהמוסיקה. קץ המנגינה).

הלץ: (אל הנערה) מנגינת־המלאך על הגיטרה היתה יותר יפה, לא?...
הנערה: (בעצב) אני רוצה לשוב לכפר, אנא, החזיר לי את הגיטרה, אולי יבוא המלאך שנית וידרוש אותה ממני.
הלץ: את רוצה לשוב לכפר?... ואת שליחות המלאך שכחת?...
הנערה: (כופפת את ראשה ובוכה) אינני יכולה לראות את האשה הזו!...
הלץ: (מלטף את ראשה) הטבעת ששמשון ישים הלילה באצבעה של דלילה היא צו־הגורל (זוקף אצבע) ולא צו־ההיסטוריה!
הנערה: החזיר לי את הגיטרה. אני רוצה לשוב לכפר!...
הלץ: עליך, שונמית, להיות השושבינה של שמשון, גם המלאך יהיה השושבין שלו!
הנערה: המלאך!... המלאך יהיה בחתונה?...
הלץ: כן! הוא יעמוד לימינו ואת לשמאלו...

(הנערה משוקעת בהרהורים).

הלץ: לכי ולבשי את שמלת־הנשף שלך ושובי! (הנערה יוצאת דמומה. הלץ מכה בידיו. מופיע הכושי). הכניס את האורחים לפי הסדר!
(נכנס אדם גבוה או נמוך, זריז, ערני, מצלמה תלויה על זרועו).
הלץ: מי אתה?
הלה: אני עתונאי, תלמידו הוותיק של ברנרד שו!
הלץ: ואולי ברנרד שו בכבודו ובעצמו?...

העתונאי: לא! הריפורטאג'ים שלי אובייקטיביים ולא פאראדוקסאליים!...
הלץ: (אל התזמורת) מוסיקה לכבוד תלמידו הוותיק של ברנרד שו!
העתונאי: חוסו על עצבי, רק טאקטים אחדים! (המוסיקה משתתקת).
הלץ: (אל העתונאי) באת לחתונת שמשון ודלילה לשם ריפורטאג' למען ההיסטוריה?
העתונאי: בעצם יכולתי להעתיק את הריפורטאג' מן התנ"ך כי השאר הוא ספרות... ואני אינני משורר אלא עתונאי! ואת הצילומים יכולתי להעתיק מהדיוקנאות התלויים בכל בית ובית...
הלץ: אלא לשם מה באת לחתונה?...
העתונאי: להשתעשע קצת! קומדיה זו עולה אפילו על אנטוניוס וקליאופטרה של וילי הגדול.
הלץ: תקע יד! אנחנו שנינו מאסכולת־מוקיונים אחת!
הכושי: (מכריז) שתי שושבינות של דלילה!

(נכנסות. מגונדרות ומתחנחנות).

הלץ: (אל התזמורת) טאנגו למען השושבינות של דלילה!

(התזמורת משתתקת).

הלץ: (לשושבינות) האם צריך אני להציגכן לפני הקהל?
שושבינה אחת: שמי לויה! שחקתי בבובות עם דלילה — לה היה לב זהב!
הלץ: מזויף או אמתי?
השושבינה: בת־עשר כבר חלמה דלילה להיות מלכת־היופי! לימדה אותי את תכונות הגבר!
הלץ: ואת תכונות־האשה?
השושבינה: את תכונות־האשה לימדתי אותה!
הלץ: טעות פאטאלית מצדך!
השושבינה: אני יודעת. אני נעשיתי פסנתרנית על מכונת־כתיבה ודלילה למדה לפסנתר על עצבי הגברים!

העתונאי: גברתי, הרשיני לנשק את ידך הארטיסטית!
השושבינה: מרשה, בתנאי שלא תראה בזה, אדוני, פתיחה לאיזה רומן — ככל מוסיקאית אני מאוד לא רומנטית!
הלץ: (לשושבינה השניה) עכשיו הגיע תורך, גברתי!
השושבינה: (בגנדרנות של ילדונת צוחקת) אין לי מה להגיד! ללויה יש מוח משוכלל כמכונה! שמי מיאה! אני מחקה בלי הצלחה את מרלין דיטריך! אוהבת כובעים נחמדים, מוסיקה סנטימנטלית, טיולים ארוכים בפארקים ורוצה להתחתן משום שאני אוהבת ילדים ומשום שנמאסו עלי ידיו המנוולות של סגן־מנהל הבאנק!
הלץ: ומה את יודעת לספר להיסטוריה על דלילה?
השושבינה: (מנידה כתפיה) מה יש לספר? היא יפה, גנדרנית, ערומה כנחש ולא תהיה לעולם בתולה זקנה, בו בזמן שאני...
העתונאי: הרשיני לנשק את ידך, גברתי.
השושבינה: דע לך, אדוני, שראיתי את כל סרטי־האהבה ונשארתי צנועה!...
הכושי: (מכריז) צלמונע וידידתו!
הלץ: (אל התזמורת) משהו מאוד גזעי! (התזמורת מנגנת איזה הימנון. נכנסים צלמונע וידידתו. התזמורת משתתקת). (הלץ אל צלמונע) הרשיני להציגך לפני הקהל!
צלמונע: הקהל מכיר אותי מהתמונה הראשונה ואת ידידתי אציג בעצמי! (מציגה) זו האשה המבורכת ביותר של דורנו. היא כותבת רומנים המצטיינים בציניות פסיכולוגית שלגביה בוקצ'יו הנהו נזיר תמים.
האשה: הוא מפריז קצת!
צלמונע: באותו זמן היא כותבת שירים שלגבי ליריותם הטהורה הנה ספפו, מחברת פזמונים של קברט!
האשה: הוא מפריז קצת!
צלמונע: חודש ימים היא סובאת אלכוהול, מורפיום, חשיש, נושמת אתר וקוקאין וחודש שני היא שותה רק מים צלולים כצפור!
האשה: הוא מפריז קצת!

צלמונע: חודש ימים היא ספורטיבית כגבר, טסה באווירון, רצה בסקי בזימרינג. עוברת את הלאמאנש בשחיה, ובחודש השני היא מתגוללת כחתולה עצלה על הספה, זוללת שוקולדה והוזה מול האש, ספר־שירים על ברכיה!

האשה: הוא מפריז קצת!

צלמונע: חודש ימים היא מסוגלת להתאהב בעשרים גברים מכל הגוונים, ספן, פילוסוף־קרת, שחקן במודה, ארדיכל ירוד וחודש ימים היא נוהגת נזירות שחורה במנזר פורטוגזי!

האשה: הוא מפריז קצת!

צלמונע: חודש ימים היא יפה מכל הוונוסים בגבס, בברונזה, בצבעים, וחודש ימים היא מכוערת מכל המכשפות של הבאלט הקלאסי!

האשה: הוא מפריז קצת!

צלמונע: בקיצור, זו — אוריגינאל!

האשה: זה נכון! אני אוריגינאל!

צלמונע: (אל הלץ) אבל היכן החתן והכלה?

הכושי: (מכריז) החתן והכלה!

הלץ: (אל התזמורת) ההימנון החדש!

(התזמורת מנגנת. החתן והכלה נכנסים.
הכושי מפזר פרחים לפניהם).

צלמונע: איזו אופרה!

שמשון: (אל צלמונע) גם אתה בין האורחים?

צלמונע: (בקידה) כן, באתי לנשף־הכלולות של גיבור אופרה עתיקה!

הלץ: זו בעצם קומדיה מודרנית!

שמשון: (אל הלץ) לץ, עליך להיות חגיגי הלילה (אל צלמונע) יהא בואך ברוך!

צלמונע: זה מברכני הגיבור או החתן?

שמשון: החתן! (חובק את הלץ בזרועו ומוליכו לקצה הראמפה). היכן שונמית?

הלץ: היא תהא השושבינה שלך, גם המלאך יהיה השושבין שלך!
שמשון: לץ, בלי ליצנות הלילה!
הלץ: מעולם עוד לא הייתי כה מעט לץ מאשר הלילה!

(הולכים לעומק הבמה. צלמונע ודלילה מתקרבים).

דלילה: מנין לך מפלצת מודרנית זו (מרמזת כלפי ידידתו המשוחחת עם העתונאי):
צלמונע: כשדלילה בגדה בי!
דלילה: בגדתי בך לשם ההיסטוריה!... אתלט־קרקס זה משעמם אותי מזמן...
צלמונע: גם אני בגדתי לשם ההיסטוריה... (מרמז כלפי ידידתו) זו אשה מלומדת מאוד... היא תכתוב אותה!... מתי נתראה?
דלילה: לאחר „ירח־הדבש" יוצא שמשון לסיבוב למצרים!...
שמשון: לץ, היכן יין?
הלץ: (מכה בידו. מופיע הכושי) כושי, היכן יין?

(שני משרתים מביאים גביעי יין על טסים).

המנצח: (לאחד מהם) אל תשכחו את אנשי התזמורת! גרונותינו צרודים יותר מהחצוצרות והכנורות.
שמשון: לץ, והיכן באלט הגירלס?
הלץ: (מכה בידיו. מופיע הכושי) הכניס את באלט הגירלס!

(נבנסות עשר בחורות. רוקדות פאנטומימה.
הרקדניות יוצאות).

שמשון: זה היה רקוד סמלי!
הלץ: כן, רקוד סמלי!
דלילה: הן רקדו את אהבתי אליך, שמשון!
הלץ: הן רקדו את בגידתך, דלילה!
דלילה: אתה באנאלי כמו תמיד!
הלץ: כל טרגדיה היא באנאלית!

העתונאי: די להתווכח על מהות הטרגדיה, גם סופוקלס ושקספיר לא פתרו אותה. מי יסדר את הקידושין?
הלץ: לא רב ולא כומר אלא מלאך! (צחוק האורחים).
העתונאי: אולי אתה תהיה המלאך?
הלץ: כן, אני אהיה המלאך! לפי האגדה יש למלאכים פני ליצנים!
הכושי: (מכריז) דוד עשיר של דלילה!

(נכנס. הטיפוס המקובל של הכילי עם משהו רוחניות של מניאק. ניגש אל שמשון).

דוד דלילה: אל תתחתן עם האשה הזו! (מרמז כלפי דלילה) עוד בהיותה ילדה כבר אמרתי שזו אשה פושעת!... בזריזות היתה גונבת מטבעות מארנקי הנעול ובאותה זריזות היא רוצה לגנוב את לב הגיבור מסגורי הנחושת!...
דלילה: אל תאמין לו, שמשון, זהו נבל זקן! כשהייתי באה לבקרו היה צובט אותי, מצווה לרקוד את הרקודים היפים שלמדתי בגן וכשביקשתי בשכר זה גרוש לסוכריות היה לועג לי ומגרשני מארמונו... זהו הארפגון!...
הדוד: אילו לא הייתי מתנהג כהארפגון עם האשה הייתי מחזר היום בתרמילי על הפתחים!... היזהר שמשון שהיא לא תעשה ממך זמר־חצרות עיוור המוליך קוף קרוח על שרשרת!...
העתונאי: מה עושה הארפגון במחזה תנ"כי?...
הלץ: אין מוקדם ומאוחר בטרגדיה!... (אל הדוד) הבאת גביע זהב, מתנת־נשואין?...
הדוד: הבאתי מתנה השווה־זהב... חוכמתו של בעל־נסיונות!...
הלץ: השלך אותה לעכברי מרתפך! (מסלקו. אל הכושי) הבא את הטבעת!
הכושי: (מכריז) אביה של דלילה!

(נכנס. טיפוס האב המסורתי. ניגש אל דלילה).

האב: בתי, אל תתחתני עם אדם זה!... זה לא אדם — זהו השטן!... (פונה אל האורחים) הגידו בעצמכם, רבותי, אני בורגני רגיל

שקיווה לשדך את בתו עם בן־בנקיר, עם אינג׳יניייר, והנה היא עושה אותי לחותנו של איזה מוקיון־אריות, של איזה קומדיאנט ההיסטוריה !... הגידו בעצמכם, רבותי !

דלילה : אבא, לא בי האשם, מנחשות־הקלפים נבאו עתיד אחר למען בתך !...

האב : מנחשות־הקלפים הן צועניות רמאיות !...

הלץ : הן התוכיות היחידות המפטפטות איזו אמת בעולם־שקרים זה ! (אל הכושי) הבא את הטבעת ! (הכושי נעלם) שושבינות דלילה, גושנה ! (ידידות דלילה ניגשות ועומדות מאחריה). שושבינת שמשון, גושי !

(יוצאת שונמית מאחרי איזה מסך. כולם מסתכלים בה. ניגשת ועומדת מאחרי שמשון, לצדו של הלץ).

שונמית : ואיפה המלאך ?...

הלץ : הוא פה, שונמית ! גם את וגם אני לא רואים אותו, אבל הוא פה !...

(הכושי מביא טבעת־זהב על כר קטיפה קטן. הלץ נוטלו ומגישו לשמשון. שמשון נוטל את הטבעת ושמה באצבע דלילה).

שמשון : הרי את מקודשת לי ב... (מהסס) ב־אהבה !

הלץ : (אל התזמורת) מוסיקה !

המסך

4

(המסך מתרומם, מסך שני ועל רקעו הלץ).

הלץ: קהל נכבד מאוד, התנצלות קלה מטעם המחבר! הוא אינו נמצא לא ביציע, לא באולם ולא מאחרי הקלעים! משער אני כי הוא יושב באיזה בית־קפה, מעשן ומסתכל בירח, פנס תיאטרלי זה, התלוי בראי. כמוכם, גם לי יש להטיח דברים קשים בפניו: בזירת־הקרקס היה לי תפקיד מסוים ומונוטוני כמו לסוסים היודעים מתימטיקה גבוהה, כמו לאקרובטיות החושבות שהן פאטאליות, כמו לקופים, הג׳נטלמנים של אפריקה. לילה־לילה הייתי יורק מאפי תריסר יונים, מנצח על תזמורת־צפרדעים בבטני, מהפנט אותכם כפאקיר, בקיצור, שעשעתי אותכם בכמה להטים נדושים שקיבלתי בירושה מאריסטופנס, ממולייר, מגוגול, מהאחים פראטליני — אתם צחקתם עד דמעות ולי היה עצוב, כי המוקיון הוא יצור עצוב, מאמינים כל החרזנים, כל הבתולות הכותבות יומנים. לאמתו של דבר, לאחר שגירדתי את האיפור מעל פני, מסיר את הקאפליט, את המכנסיים האגדיים, הייתי בן־תמותה רגיל הלוגם בירה ומסתכל בנשים יפות, והנה בא המחבר והטיל אותי על קרשי הבמה, אוניברסום תמים ומזויף זה וציווה עלי לשחק לץ שקספירי במחזה תנכ״י. אבסורד, אבסורד גמור אני אומר לכם! ראיתם, רבותי, מחזה תנ״כי שגיבוריו יהיו אולטרא־מודרניים (את הז׳ארגון הזה למדתי על הבמה. — בקרקס, הז׳ארגון הוא יותר אינסטינקטיבי)! וכיצד עלי, רבותי, מוקיון מאסכולה הקיימת משמת ימי בראשית לשחק תפקיד רב־פרצופים זה? לשמש תורגמן למלאך (ידוע, רבותי, שהמלאכים עלי אדמות מדברים בלשון־מוקיונים) לשמש מזכיר לדלילה (אשה מודרנית זו שתסביכיה הפרוידיאניים דומים

לתסביכי אשה פאפואסית), לשמש מנגן בגיטרה לשונמית (כפרית תמימה שהמחבר העלה אותה על הבמה כקונטראסט סמלי), לשמש פרשן לאגדת שמשון (אוהב אני גיבור תנ"כי זה שחד חידה ופתר אותה)... לולא שמשון, הייתי בורח ברגע זה מעל הבמה, יושב ביציע ומסתכל במחזה כסתם־צופה ששילם את שכר כרטיסו והדורש שעשועים... אבל די פטפטתי, לץ יצאתי מבטן אמי ולץ אכנס לבטן האדמה, והמחזה, רבותי, נמשך !...

(חושך. המסך השני מתרומם. הטרקלין הקודם של דלילה. דלילה שכובה על הספה. הלץ יושב לרגליה וקורא בספר, מגחך מזמן לזמן בקול. צלמונע משוטט אנה ואנה. גביע יין בידו).

צלמונע: (גומע מן הגביע) יין משובח !... מסחרר את הראש כנשיקותיך, דלילה !

הלץ: צלמונע, אתה סובא דם ולא יין !...

צלמונע: (נבהל) דם ,דם אמרת, לץ !...

הלץ: דם, דם־תנים !... שמשון מלא יקב של דם־התנים למען ידידי אשתו !

צלמונע: פוי ! (זורק את הגביע) צילו של אויב האנושיות מספר אחד רודף אחרי אפילו !...

דלילה: האהאהא !... אויב האנושיות מספר אחד !...

צלמונע: את צוחקת !... (חורק בשיניו) בשדותינו מתרוצצים שועלים ולפידים בוערים בין זנבותיהם, ואת צוחקת !... האלילים משברים את הגולגלות לכוהנים ואת צוחקת !... בחורינו נעשו פחדנים כארנבות, ואת צוחקת !... נשינו היפות ביותר זונות בחלומותיהן עם שמשון ואת צוחקת !... כל קבצני אסיה הקטנה משעשעים את האספסוף בפזמונות־חרפתנו ואת צוחקת !...

הלץ: זהו מחזה היסטורי לפי טעמי !

צלמונע: לץ, סבור אתה כי גם אני כמוך, ממלא במחזה זה תפקיד של מוקיון עלוב !...

הלץ: אינני סבור כך, כלל וכלל לא !... המוקיון, ידידי, הוא השני

במעלה אחרי המלאך !... ואתה תמלא במחזה זה תפקיד של סכסכן עלוב !... אתה מסכסך בין רגשותיה של דלילה ורגשותיו של שמשון שהם מחוץ לזמן, למקום !...

צלמונע : די, לץ ! אתה פוגע בגזעי, בקדושתו !...

הלץ : ואתה פוגע בגזעי, גזע המוקיונים העתיק יותר מכל הגזעים !...

דלילה : (קופצת מן הספה) היכן אתם !... בזירת־קרקס או בטרקליני ?

צלמונע : אנחנו במערת הנחש הקדמון !...

דלילה : האהאהא !... לץ, אני דומה לנחש ?...

הלץ : אינני בקיא בזואולוגיה !...

צלמונע : הנחש הקדמון — זה שמשון !...

דלילה : בעלי עומד ברגע זה מול אריות ואתה מגדפו בחדר אשתו...

צלמונע : כל רעמה שאתלט זה מטלטל — את צמותיך דלילה, הוא מטלטל !...

דלילה : אתה סובא את יינו בנחת ומגדפו !...

צלמונע : יין־תנים !...

דלילה : לב־תן לך, ולא לב־גבר !...

הלץ : ברוו, דלילה !

צלמונע : חלפו הזמנים של תוארי האבירות !...

הלץ : לא חלפו !... הנה שמשון מאמין ברגע זה שגברת־לבו מתפללת למענו באיזו פינה, לאיזו אלהות !... והנה אני מתהלך לי במסכה מוקיונית כאביר עצוב... הרומנטיות לא חלפה, צלמונע !...

צלמונע : היינו־הך ! אויב האנושיות מספר אחד צריך להסתלק מארץ זו !...

הלץ : שום כוח אנושי לא יוכל לו ! כי שמשון איננו סתם־אדם, הוא האדם העליון !...

צלמונע : ההיסטוריה מצפצפת על האדם העליון !... (לדלילה) דעי לך, דלילה, אם במשך שמונה ימים לא תמסרי את אויב האנושיות מספר אחד לידי האומה שבשמה אני מדבר, בית מפואר זה יעלה באש ומדלילה היפה ישאר שלד מפוחם ומכוער... הברירה בידך, דלילה, להיות ז׳אן ד׳ארק או דחליל האומה !...

דלילה : (נבהלת) אבל שמשון איננו תחת חסותי !...

צלמונע: ותחת חסותו של מי ?...
דלילה: שאל את הלץ !
צלמונע: לץ, פרשן של מחזה זה, תחת חסותו של מי נמצא שמשון ?
הלץ: תחת חסותו של מלאך !...
צלמונע: הבלים !.... ברכיה של אשה יפה רכות יותר מנוצות כנפיו של מלאך !... את, דלילה, יכולה להוציא מאתלט זה את סוד כוחו השטני !
הלץ: אמור, השמימי !...
צלמונע: זה בעצם היינו הך !... דלילה, הברירה בידך להיות ז׳אן ד׳ארק או דחליל ההיסטוריה !...
דלילה: (מתשוטטת בטרקלין) מה רוצה ההיסטוריה ממני !... אני אשה פשוטה שהתאהבה, במקרה, באתלט !... אני איננני וונוס שאוכל להוציא מלב־גיבור את סוד אגדיותו !...
צלמונע: את יפה מוונוס !...
דלילה: יתכן !... אבל היא היתה בת־האלים !...
צלמונע: את בת־השדים !
דלילה: לץ, מה אתה שותק ! גם אתה בוגד בשמשון ?...
הלץ: אני רק מוקיון מקרי במחזה זה... הכול תלוי במלאך !... אם הוא לא יבגוד בו גם את וגם וונוס לא תוכלנה לו !...
צלמונע: אני אסייע לך, דלילה !...
דלילה: איך, ובמה ?...
צלמונע: אם שמשון נמצא תחת חסותם של הכוחות הכחולים — את, דלילה, נמצאת תחת חסותם של הכוחות השחורים !... אנחנו יורדים למרתף־המכשפים !... לץ, אתה הולך אתנו !
הלץ: אני הולך !...

המסך

5

(מרתף — סגנון בארוק. במה קטנה בעומק. מזנון בכוך. עם הרמת המסך — אפלולית. בעל המרתף מוהל יינות בתנועות מסתוריות).

בעל המרתף: רעל, רעל צריך למזוג לתוך היינות ואני מוזג מים לתוכם !... האהאהא !... זה שלושים שנה שאני משקה את כנופית האפשים יין־קפריסין, יין־רהיינוס, יין־פורטוגל, יין־צרפת שידיהם תהיינה קלות כידי כנרים !... רעל אני צריך למזוג לתוך היינות, רעל ולא מים !... (דמות העומדת ליד החלון היחידי).

— נכון, פטרון, רעל ולא מים !...

בעל המרתף: (נבהל) מי שם ?... (הדמות מתקרבת לאורצל).

— זה אני, פטרון, אני "הפרצוף הצוחק" !...

בעל המרתף: מה אתה עושה פה, עכשיו ?...

"הפרצוף הצוחק": אני מסתכל בכוכבים, פטרון !

בעל המרתף: בכוכבים אתה מסתכל, מוקיון טפש !... ואיפה לילי ?...

"הפרצוף הצוחק": לילי מסתכלת בראי !

בעל המרתף: לראות מה שאני עושה ?...

"הפרצוף הצוחק": מלבד כוכבים ופרצופי אפשים אינני רואה כלום, פטרון !...

בעל המרתף: אבל שמעת מה שפטפטתי !

"הפרצוף הצוחק": שמעתי !... אבל פטפוטך דומה לצחוק — שניהם מזויפים !...

בעל המרתף: (מחבקו) שועל־אידיוטי שלי !... אתה מקבל כוס־קפריסין משופרא דשופרא !...

"הפרצוף הצוחק": (מתנער) אינני שותה יין, אני נזיר !...

בעל המרתף: האהאהא, מה גם אתה שמשון ?

"הפרצוף הצוחק": לאו־דוקא !... המכשפה טראלאלא ספרה לי כי באשמורה האחרונה של הלילה יורדים לתוך מרתפך, הקרבנות שהאפשים חנקו באשמורה השניה של הלילה ומקיאים את דמם לתוך החביות !...

בעל המרתף: ואתה מאמין בהבלים אלה ?...

"הפרצוף הצוחק": מאמין, פטרון !... המכשפה טראלאלא ניבאה גם את לידתו של שמשון !...

בעל המרתף: אם כך, מהיום והלאה גם אני מתנזר מיין !... הדלק אור, "פרצוף צוחק" !... (הלה מדליק).

בעל המרתף: והיכן לילי ?...

"הפרצוף הצוחק": אמרתי פטרון, היא מסתכלת בראי וחולמת !...

בעל המרתף: על מה היא חולמת הפרה המפודרת הזו ?...

"הפרצוף הצוחק": ככל אקרובטית היא חולמת על מוות הירואי בקרקס !...

בעל המרתף: מוטב שתכין אתה איזה אטראקציות קצת יותר מפולפלות !... הקהל מקיא משעמום !...

"הפרצוף הצוחק": גם פרטליני חוזר על עצמו, ואני תלמידו המובהק ביותר !...

(יוצא. נכנס אקורדיוניסט. מגשש בהליכתו).

— שלום פטרון !...

בעל המרתף: זה אתה, צפרדע עיוורת !... הבאת משהו חדש ?...

המנגן באקורדיון: פטרון, אבל, כוס רהיינוס !... כשאני לוגם מוסיקת ג'אז !...

בעל המרתף: זה טוב !... זה אקטואלי !...

המנגן באקורדיון: פטרון, אבל, כוס רהיינוס !... כשאני לוגם מעט משקה אפל, אצבעותי במקום עיני מתיזות ניצוצות !... ניצוצות, פטרון !...

בעל המרתף: (מהסס רגע, מוזג כוס ומגיש לו. הלה גומעה בלגימה אחת. מעקם את פניו) טעם משונה ליין שלך, פטרון !...

בעל המרתף: שמתי בו קינמון סיציליאני !...

המנגן באקורדיון: (מטפס על הבמה) כך, קינמון סיציליאני, מבושם מאוד, פטרון!...

(דלת־המדרגות נפתחת. יורדים שלושה אפאשים. מסבים אל השולחן).

אפאש א': פטרון, את הדומינו!
הפטרון: (מביא את קופסת הדומינו) ואיזה יין, רבותי?...
אפאש ב': אחר כך, פטרון!

(מערבב את תיבות־הדומינו. כל אחד מרים אחת)

אפאש ג': נו, לגלות, כנופיה!

(מגלים את התיבות)

אפאש א': אתה, (מצביע אל אפאש ב') פרצוף־גורילה, נכנס הראשון לבנק!
אפאש ב': (ממצמץ בלשונו) מילא!... עכשיו, נשחק על יין! (מערבב את תיבות הדומינו, כל אחד מרים אחת).
אפאש א': לגלות, כנופיה! (מגלים את התיבות. מצביע על אפאש ג') אתה, פרצוף־חולה, מעמיד יין הלילה!...
אפאש ג': (ממצמץ בלשונו) מילא! עכשיו נשחק על לילי! (מערבב את התיבות. כל אחד מרים אחת). נו, לגלות, כנופיה! (מגלים את התיבות).
אפאש א': הלילה, אני שוכב עם לילי!...
אפאש ב': יש לך מזל שחור הלילה!...
אפאש ג': תלשת, כנראה, שערה מהמכשפה טראלאלא!...

(צוחקים)

אפאש א': היי, פטרון, יין!
בעל המרתף: (מתקרב) מאיזה יקב, רבותי?...
אפאש א': מהיקב של השטן!

(בעל המרתף מעמיד כד עם גביעים, ומוזג לכנופיה)

אפאש ב': (לוגם קמעה, ומעקם את פניו) מה זה, השתן של השטן ?...

(צחוק)

בעל המרתף: שמתי בו מעט קינמון סיציליאני... זה מדגדג את הדם !...

אפאש א': היכן לילי, פטרון ?...

—: הנה אני ! (היא נכנסת מדלת המוליכה למאחרי הקלעים. אחריה נכרך "הפרצוף הצוחק").

אפאש א': (מושיבה על ברכיו) גביע יין, לילי !...

אפאש ב': שתי לילי, הוא עם קינמון סיציליאני !...

אפאש א': (מוזג לה גביע).

"הפרצוף הצוחק": אל תשתי לילי !

אפאש א': מדוע זה, "הינשוף הצוחק" ?...

"הפרצוף הצוחק": ראשך היפה יסתחרר והוא יפול לך מהכתפים בשעה שתרקדי !...

אפאש ב' ו־ג': ברוו, "הדחליל הצוחק" !...

אפאש א': לגמי לילי !... הוא עם קינמון סיציליאני !...

המנגן באקורדיון: (מהבמה) כן, כן, לילי, עם קינמון סיציליאני !

אפאש א': היי, צפרדע, נגן משהו !...

(הוא מנגן, לילי שותה. יורדת מעל ברכי האפאש ורוקדת).

"הפרצוף הצוחק": (מביט בה ומנענע בראשו. ניגש לחלון ומציץ בו). אורחים באים !... (האפאשים מצטנפים, הידים בכיסיהם) אורחים !

בעל המתרף: (אל המנגן באקורדיון) חדל לקרקר, צפרדע !... היי, "פרצוף", איזה אורחים שם ?...

"הפרצוף הצוחק": (מצד החלון) שני גברים ואשה אחת !

(כולם מפנים את עצמם לעבר דלת־המדרגות.
נכנסים: דלילה, צלמונע, הלץ).

דלילה: איזה בשמים כאן !...

"הפרצוף הצוחק": (בא לקראתה) גברתי, אלה הם הריחות של הפאונה הלילית !... יש לי הכבוד להציג (מצביע על בעל המרתף) הצבוע ! (מצביע על כנופית האפאשים) הפנתר, החולד והשועל ! (מצביע על המנגן באקורדיון) הצפרדע המקרקרת אידילית ! (מצביע על לילי) לילית, הקוסמת הצהובה ! (מצביע על עצמו) הינשוף הצוחק !

הלץ: (טופח לו על גבו) היי, ברנש, כמדומני שפרצופך איננו זר לי !...

"הפרצוף הצוחק": גם קלסתר־פרצופך איננו פנים חדשות בשבילי !...

(מסתכלים זה בזה. בינתיים דלילה וצלמונע יושבים לשולחן, מול האפאשים).

הלץ: (אל "הפרצוף הצוחק") אבל, (מכה באצבע על מצחו) אבל היכן בעצם ראיתי את הפרצוף הזה ?...

"הפרצוף הצוחק": והיכן, (מכה באצבע על מצחו) ראיתי את המסכה המפורצפת הזאת ?...

המנגן באקורדיון: בראי, ראיתם זה את זה, בראי !...

"הפרצוף הצוחק": נכון, בראי !... בראי עקום !...

הלץ: אתה צודק !... בראי עקום !... (מתחבקים נוסח קרקס).

צלמונע: (אל בעל המרתף) פטרון ! יין בשביל כולם !...

(תמהון האפאשים, "הפרצוף הצוחק", הרקדנית. בעל המרתף מעלה כדים וגביעים על השולחנות. צלמונע מוזג לעצמו, לדלילה, ללץ).

הלץ: מיום חתונת־שמשון התנזרתי מיין !...

"הפרצוף הצוחק": אצבע אלוהים ממש !... גם אני נזיר ממנו !... (ברגע שדלילה מגישה את הגביע לפיה חוטף אותו "הפרצוף הצוחק" מידה). גברתי, יכול אני לקרוא בגביע־היין הזה את העבר ואת העתיד שלה !... הם צפים על ראי־היין כשני ברבורים, אחד שחור ואחד לבן על ראי־אגם צלול !...

דלילה: מי הברבור השחור — העבר או העתיד? ("הפרצוף הצוחק" מציץ ברכוז לתוך גביע היין. בינתיים קם צלמונע וניגש אל שולחן־האפאשים).

צלמונע: רבותי, בלי נימוסים משעממים: היין נעם לכם?... (שלושת האפאשים מנענעים את הראש בחשדנות) והאם מכירים אתם את שמשון?...

אפאאש א': אילו היה לי צרור־אצבעותיו (ממצמץ בעינו) הייתי מזמן "מגלח" את רוטשילד או את עלי־באבא!...

אפאש ב': ובידי זהב אלה הוא קורע אריות, טפש שכמותו!...

אפאש ג': יודע השטן למי לתת כוח!... (במרירות) לאתלטים הוא נותן אותו, לקצבים של הקרקס ולא לנו!...

צלמונע: רבותי, (באטיות) האם הייתם מסכימים לסלק אותו... את שמשון?...

האפאשים: (שלושת האפאשים מתרוממים ומשרבבים את הראש). מה?... מה?...

צלמונע: פרס של... בעד גולגולתו של אויב האנושיות מספר אחד, — רבותי!...

האפאשים: (בגיחוך היסטרי) לסלק את שמשון!... חאחאחא!... חאחאחא!...

צלמונע: מה הצחוק האידיוטי הזה?... מה הוא לא אדם... כמוני... כמוכם?...

אפאש א': (בדחילו) שמשון איננו אדם כמוני, כמוך!...

אפאש ב': זהו אולי השטן בעצמו!...

"הפרצוף הצוחק": (שהקשיב כל הזמן לשיחה יחד עם דלילה והלץ, נגש אליהם) שטויות, שמשון איננו השטן או מין מלאך אחר... והראיה — הוא אוהב אשה!...

אפאש א': היי, פרצוף מפורצף, ומנין לו הכוח הזה אם הוא בשר־ודם רגיל?...

"הפרצוף הצוחק": אני יודע מנין לו הכוח הזה!...

צלמונע: (מנענע אותו) ברנש, ואתה שותק!...

"הפרצוף הצוחק": מדוע לא אשתוק?... ראשית, לא שאלני איש ושנית אינני יודע!...

צלמונע: היי, ברנש, סבור אתה כי הנך בקרקס עכשיו?...

האפאשים: (באגרופים מאיימים) הגד, ואם לאו, מפרצפים לך את המסכה שלך!...

"הפרצוף הצוחק": (נבהל) המכשפה טראלאלא יודעת!...

צלמונע: מי זאת המכשפה טראלאלא?... (מצביע על הרקדנית) זו?...

הרקדנית: לא אני!... (בזוועה) היא גרה במרתף התחתון יחד עם העכברים!...

צלמונע: (אל בעל המרתף) פטרון, הבא־הנה את המכשפה!...

בעל המרתף: אני מפחד!... שדים רוקדים שם!...

צלמונע: (אל האפאשים) ואתם רבותי, גם אתם מפחדים מפני שדים?...

אפאש א': אינך רואה ששערותי מזדקפות כמסמרים?...

אפאש ב': אינך שומע ששיני נוקשות כדלתות ברוח?...

אפאש ג': אני מלא אמונות תפלות כמשחק ברולטקה!...

צלמונע: (מגחך) אפאשים יפים אתם!... כן, כן!... (אל "הפרצוף הצוחק") ואתה, ברנש, גם אתה מפחד מפני שדים?...

"הפרצוף הצוחק": היהיהי!... המכשפה טראלאלא אמרה לי אם אפול לידיהם יעשו ממני רובוט סהרורי!...

—: מי זה מזכיר פה את שמי?... (צמרמורת עוברת בגוף־כולם: מדלת המדרגות יורדת המכשפה טראלאלא: דמות מבאלט של אופרה).

"הפרצוף הצוחק": זה אני, סבתא, הזכרתי את שמך!...

המכשפה טראלאלא: (מאיימת עליו במטאטא שבידה) הזהר לץ, להזכיר את שמי לאחר חצות!... (פונה אל בעל המרתף) כוס יין, פטרון!... באה אני, ילדים, מחתונה!... מחתונת המלט ואופיליה!... היהיהי!... קר היה שם, בליל רומנטי ומושלג זה!... (רועדת. בעל המרתף מושיט לה כוס יין. היא לוגמת אותה

במחי אחד) אה, איזו אש זורמת בעצמותי היבשות!... פטרון, עוד כוס!... (הלה מהסס).

צלמונע: תן לסבתא טראלאלא יין כרצונה!... (בעל המרתף מוזג לה מכד).

המכשפה טראלאלא: (אגב לגימת היין) מי אתה, יפהפה שלי?... (מתרפקת עליו. צלמונע נרתע) מה, אתה מואס בוונוס של המכשפות! היהיהי!... (מראה על דלילה) זו, יותר יפה ממני!... היהיהי!... הסתכל־נא בה בראי־הכשפים השחור: — אלילת־עץ כושית הנה לעומתה בובת־חמד... היהיהי! בובת־חמד, יפהפה שלי!... (מתקרבת אל דלילה ומסתכלת בה) לא, את לא בלונדית, את לא אופיליה... שמשון, הוא המלט, אבל את לא אופיליה!... פטרון, עוד כוס יין!... (הלה מוזג לה).

הלץ: שמשון הוא המלט?... ואני, סבור הייתי, כי שמשון הוא פחות מודרני מהמלט!...

המכשפה טראלאלא: אתה טועה תמיד, לץ!

צלמונע: סבתא!... (רומז לבעל המרתף שימזוג לה עוד יין. היא לוגמת) סבתא טראלאלא, האמת הדבר שמלאך שומר על שמשון זה?...

המכשפה טראלאלא: מה, מלאך?... אין מלאכים על האדמה!... כאן, שולטים אנחנו — המכשפות והשדים!...

צלמונע: (נוטל את הכד מידי בעל־המרתף ומוזג לה. בנעימה ערמומית) במה איפוא, גדול כוחו של שמשון זה?...

המכשפה טראלאלא: (מתנודדת) במה?... היהיהי... כמה אני שכורה!... הכול מסתחרר!... האוקינוסים, היערות, השמים עם המלאכים מסתחררים!... היהיהי!... כמה רקדנו בחתונת המלט ואופיליה! היהיהי!... צריך לסיים טרדגיה זו!... המלט עיף, שמשון עיף!... אגדת־עם אומרת כי כוחו של שמשון צפון בשערותיו!... ועוד אומרת אגדת־העם (מראה על דלילה) כי אשת הבגידה הזו

תגזוז לו את שערותיו !... היהיהי ! הביטו, המלאכים והשדים רוקדים יחד !... היהיהי !... (מתנודדת ונופלת).

(אותו רגע מנגן האקורדיוניסט העיוור איזה פזמון רחוב עצוב).

המסך

6

(טרקלינה של דלילה. אור מדומדם. צלילי סונטת הירח מאחרי הקלעים. דלילה שוכבת על הספה, הזויה. נכנס צלמונע, מתקרב אליה על בהונות הרגלים ונוגע בכתפה).

צלמונע: דלילה !... (זו מתעוררת כמתוך סיוט: קופצת מן הספה פזורת שער).

דלילה: זה אתה ?...

צלמונע: זה אני !...

דלילה: (נושכת את אצבעותיה) איזה חלום־זוועה !...

צלמונע: מה חלמת ?...

דלילה: (צועדת כסהרורית) חלמתי... שטס־כסף בידי... על הטס ראשו המותז של שמשון... ואני רוקדת עם הטס על רצפת ראי !... (מתנודדת, צלמונע חובקה ומוליכה אל הספה).

צלמונע: כמה את עצבנית !...

דלילה: (מביטה בו) מה פשר החלום הזה ?...

צלמונע: המכשפה כאן: היא תפתור אותו !...

דלילה (רועדת) המכשפה כאן ?... ואיפה הלץ ?...

צלמונע: אינני יודע !... הוא משתעשע בטח עם הנערה הבלונדית מהכפר !...

דלילה: משתעשע עם הנערה הבלונדית מהכפר !... (באירוניה) גם הלץ בגד בי !...

צלמונע: (ניגש לדלת וקורא) הכנסי סבתא טראלאלא !...

המכשפה טראלאלא: (נכנסת. תרמיל על שכמה) היי ברוכה, ליידי מקבט !... היהידי !...

דלילה: (מזדקפת) אינני ליידי מקבט !...

המכשפה טראלאלא: שקספיר אומר: אם לא נכנה את הפרח בשמו את ריחו יתן !... היהיהי !...

(דלילה נופלת על הספה. המכשפה רומזת לצלמונע שיצא).

המכשפה טראלאלא: (בניגון) בשמים הבאתי !... בשמים מיער הקסמים !... אקטר אותם ורוחר, בתי, תהיה קלה כסנונית ! היהיהי !...

(מורידה את התרמיל משכמה. קורסת, מוציאה ממנו קערה, אגודת עשבים, ומדליקה אותם. עשן קל מיתמר בחלל. צלילי סונטת־הירח מאחרי הקלעים. לאט־לאט, דלילה מתעודדת, משוטטת בטרקלין כסהרורית, רוקדת מסביב למכשפה).

דלילה: קלילה אני מאקרובטית, סבתא, מסנונית... האהאהא !... סנונית כחולה אני בחלל קרקס... האהאהא !...

המכשפה טראלאלא: סנונית בחלל קרקס !... היהיהי !...

דלילה: (פתאום מפסיקה לרקוד, מעבירה גב־ידה על עיניה, מתאנחת, כנזכרת באיזה סיוט) סבתא, (קורסת) סבתא, חלום־זוועה חלמתי !... שכבתי כך בדמדומים !...

המכשפה טראלאלא: ספרי, בתי, ספרי !...

דלילה: רקדתי עירומה... (רועדת) על רצפת־ראי... בידי היה טס... טס־כסף... ועל הטס ראשו המותז של... של שמשון ! (כובשת פניה בידיה).

המכשפה טראלאלא: היהיהי ! עירומה רקדת, ולילה היה ?...

דלילה: לילה !...

המכשפה טראלאלא: והראי, היה אפל וקר ?...

דלילה: (רועדת) קר !...

המכשפה טראלאלא: ובידיך היה טס־כסף כסף עתיק ?...

דלילה: עתיק !...

המכשפה טראלאלא: ועל הטס — ראש מותז ?...

דלילה: ראשו המותז של שמשון !...
המכשפה טראלאלא: ותלתלים לראש המותז ?... היהיהי !...
דלילה: תלתלים כחולים !...
המכשפה טראלאלא: וזקנו מחייך בתאווה ?... היהיהי !...
דלילה: וזקנו מחייך !...
המכשפה טראלאלא: ופיו חתום בדם ?... היהיהי !...
דלילה: ופיו חתום...
המכשפה טראלאלא: ועיניו העיוורות מביטות בך ? היהיהי !...
דלילה: ועיניו העיוורות מביטות בי !... (מתייפחת).
המכשפה טראלאלא: זה היה הירח המותז, בתי ! היהיהי !...
דלילה: לא !... זה היה ראשו המותז של שמשון !...
המכשפה טראלאלא: ואת התזת אותו במספרים !... היהיהי !...
דלילה: לא !... (בצעקה פתאומית) הוא הולך !...

(המכשפה מטמינה את קערת־העשבים לתוך התרמיל ומסתתרת מאחרי הפרגוד).

(נכנס שמשון: חיוור, עצבני, כמנחש את הבגידה).

דלילה: (מרתפקת עליו) אהובי !...
שמשון: (מוליכה אל הספה) מה הדמדומים כאן ! יהי אור, הרבה אור !... (מדליק את החשמל) ומה הריחות החריפים האלה ?
דלילה: זהו הבושם הרגיל שלי !...
שמשון: כן, הבושם שלך !... הוא נעשה זר לי !... אין פלא: שלושה חודשים נשמתי רק ריחות יערות ליליים... ריחות הרים חמסיניים... ריחות האריה והנמר... ריחות הקרקסים... ריחות האספסוף... בואי ואסתכל בך !... (דלילה ניגשת אליו בהכנעה. שמשון לופת את זרועותיה) כן, זו את !... את, דלילה !... בזירות ראיתיך זורחת כאיקונין בתוך האספסוף... באופל היערות, בשכבי על מצע־עלים באת יחפה... כרעת, ואני קלעתי גרגרים אדומים בשערך !... כן, זו את !... את, דלילה !... (מגפף אותה, מוליכה אל הספה, משתטח ומשכיב את ראשו על ברכיה) עייף אני, דלילה, עייף עד מוות !... עד מוות !...

דלילה: (מלטפת את ראשו) אהובי!

שמשון: הבושם שלך, דלילה, חריף כה!... (כמתוך שינה) וברכיך רכות, רכות כאדמה טובה!... וידיך צוננות, צוננות כרוח... (מתאנח) עייף!... עייף עד מוות!...

(דמדומים על הבמה. מוסיקה מאחרי הקלעים ההולכת וגוברת. המכשפה מושיטה מאחרי הפרגוד זוג מספרים. דלילה, כמהופנטת, נוטלת אותם, עושה בהם תנועה סמלית על ראשו של שמשון כגוזזת את תלתליו. המוסיקה נפסקת. אור. באותו רגע נכנסים הלץ ושונמית).

הלץ: (כאל עצמו) מאוחר, לץ!...

שונמית: אני אשמה!... (בוכה).

המכשפה טראלאלא: המלאך אשם!... היהיהי!...

הם סך

7

(בין התמונה השישית והשביעית אין הפסקה).

(הבמה מחויצת במסך. מאחריו: פנים של קרקס־פרבר, מלפניו הצטלבות סימטאות. לפני המסך עומד הלץ, תוף בידו, ילדים מסביבו).

הלץ: (מתופף) הערב, הסנסציה הענקית של ההיסטוריה!... הערב, הגיבור העיוור קורע שלשלאות־ברזל כמו... כמו חוטי משי!... הערב, הגיבור העיוור משבר מוטות ברזל בקלות וירטואוזית!... הערב, הצוענית הבלונדית מטיילת באוויר ומנגנת בגיטרה!... הערב, הלץ המפורסם מדגדג את הירח!... הערב, שלוש סנסציות בתכנית אחת!... הערב, הסנסציה הענקית של ההיסטוריה במחירים עממיים!... (מפסיק את התפיפה) אוף... צרוד, צרוד כחזן ולא כלץ!...

ילד: תן לתופף פעם אחת!...

הלץ: בוא, ואתופף לך ב!...

שאר הילדים: (מצטופפים מסביבו) תן לתופף קצת!... תן לתופף קצת!...

הלץ: להסתלק מפה זבובי הסנסציות!...

הילדים: (בהתפזרם לסימטאות צועקים) הערב, הסנסציה הענקית של ההיסטוריה!... הערב, הצוענית הבלונדית מטיילת על הגגות!... הערב, הלץ המפורסם מדגדג את תרנגולת־השמים!...

הלץ: נכון, את תרנגולת־השמים... (מוחה את הזיעה ממצחו. מביט לתוך הסימטאות) אין רואים נפש חיה!... האמנות ירדה פלאים!... (מתאנח) בנעורי כמה להוט הייתי אחרי הקרקס, תיאטרון־האינסטינקטים הלא מזויף... צללים הם אוהבים!... צללים על הבד!... מרוב הסתכלות בצללים נעשו בעצמם צללים!... איך

אומר שקספיר הזקן: צל אוהב צל!... נדמה לי שמישהו בא!... (מתופף) הערב, הסנסציה הענקית של ההיסטוריה... הערב, שלוש סנסציות בתכנית אחת במחירים עממיים!...

(מאחת הסימטאות יוצא זוג: זקן וזקנה. הוא נשען על מקל, היא מגונדרת בנוסח ישן).

הזקן: פה, ידידי הצעיר, יופיע הגיבור העיוור?...

הלץ: הערב, בקרקס הזה, סבא!...

הזקן: גם אני, ידידי הצעיר, הייתי בנעורי אתלט... היום יש לי פודגרה!... היהיהי!...

הזקנה: ואני תמיד אהבתי את הליצנים הנחמדים!... (צוחקת לו בפנים בגנדרנות).

הזקן: והיכן, הקופה?...

הלץ: הקופה בכיסי!... כמה כרטיסים?...

הזקן: שנים, כמובן: בשבילי ובשביל הבובה שלי... היהיהי!... היתה פעם היפהפיה הראשונה בעיר... (הזקנה מתגנדרת) יש לה אלבום הגדוש בתמונות של אלה שהתאבדו בגללה... והיום: (מתבונן אליה) צרור עצמות קרות!...

הלץ: (מוציא פנקס כרטיסים מכיסו ואגב תלישה) מטעם זה, סבא, התאבדה קליאופטרה באביב עלומיה!...

(הזוג נעלם מאחרי המסך. מסימטה אחרת יוצא זוג שני: הוא גברתן, טרזן מהעולם התחתון. היא, עדינה, אווירית).

הגברתן: היי, ברנש, פה הקרקס?...

הלץ: פה הקרקס!...

הגברתן: תן שני כרטיסים!... (הלץ תולש שני כרטיסים) הגיד ברנש, הגיבור העיוור שלך קורע באמת שלשלאות ברזל או חוטי משי?... אותי לא ירמו!...

בת־זוגו: ואני שונאת אתלטים!... אני באתי לראות את הצוענית הבלונדית המטיילת באוויר...

*

הלץ: ומנגנת בגיטרה !...

הגברתן: (חובק את הבחורה בגסות) פה לא סינמה עם ירח, פה קרקס !... בואי !... (נעלמים מאחרי המסך).

הלץ: (מתופף) שלוש סנסציות בערב אחד, המחירים עממיים !...

(מהסימטה השלישית יוצא העתונאי).

העתונאי: אה, זה אתה הבמאי של הסנסציה הענקית בהיסטוריה ?...

הלץ: אני עושה את רצון המחבר !...

העתונאי: בוא לץ !... אני עושה את ההיסטוריה ואתה מביים אותה !... תן כרטיס !

הלץ: להיסטוריון כמותך — הכניסה חינם !...

(העתונאי נעלם מאחרי המסך. באים עוד כמה זוגות בלי צביון מיוחד. הלץ מונה את הכסף. מבפנים נשמעות מחיאות־כפיים ודפיקות רגלים).

הלץ: (מפסיק את ספירת הכסף) בעוד רגע תתחיל ההצגה !... (מכה בתוף ומפזם) שלוש סנטציות בתכנית אחת ! (ממשיך למנות).

(ברגע זה באה אשה צעירה בשחורים, צעיף מלמלה על פניה).

האשה בשחורים: (בקול מלאכותי ומבוהל) ההצגה עוד לא התחילה ?...

הלץ: (טרוד בספירת הכסף) בעוד רגע גברתי !... (מרים עיניו) מה, הפרחים על קבר הבעל טרם נבלו וכבר להשתעשע !... היהיהי !...

(מושיט לה כרטיס. האשה בשחורים נוטלת אותו בגאווה ונעלמת מאחרי המסך. הלץ מביט אחריה ארוכות כנזכר באיזו דמות).

מכה בתוף: — ה מ ס ך !

(המסך מתפלג. קהל הצופים בקרקס יושב בפרופיל אל קהל הצופים באולם. על הבמה עולה הלץ).

הלץ: גבירותי ואדוני (הפסקה) דעו, כי אין אתם יושבים בסתם־קרקס... אתם יושבים בקרקס היסטורי !...

מישהו מן הקהל: האהאהא !... בקרקס היסטורי !...

הלץ: כן, בקרקס היסטורי !... כל אחת משלוש הסנסציות שהבטחתי להראות לכם הערב מס...

מישהו מן הקהל: הבטחת ותקיים !... אותי לא מרמים !...

הלץ: ובכן, גבירותי ואדוני, כל אחת משלוש הסנסציות שתראו הערב מסמלת תקופה בחיי האדם שהם תולדות האנושיות, למשל...

מישהו מן הקהל: בלי פילוסופיה !...

הלץ: טוב, יהא בלי פילוסופיה !... (מכה בתוף) מספר ראשון: הצוענית הבלונדית עם הגיטרה !...

(מבין קלעי הבמה יוצאת שונמית).

מישהו מן הקהל: היא בלונדית אבל לא צוענית !...

אחר: ויתכן שהיא גם בלונדית מזויפת !...

הלץ: היא צהבהבת כשם שצהבהבת החיטה בכפרה !...

מישהו: שתשיר !...

הלץ: (אל שונמית) שירי את בלדת הצפרדעים בחרוז לבן !...

מישהו: מה זה חרוז לבן ?...

אחר: תיכף נשמע !...

שונמית: (שרה ומנגנת)

היא היתה צנועה כפטריה
יחפה כמים
וסרטים אדומים בצמותיה !
הוא היה שודד
עם בלורית מרשרשת
ואקורדיון בלבו !
הוא בא עם להקת צפרדעים
אל הכפר.
לילה היה וצללים חיבקו את
העצים

והיא חיבקה את השודד עם
האקורדיון בלב!
בשחר האפור שלף השודד את
הסרטים האדומים מצמותיה היפות, והלך!
כל היום טחנה טחנת־הרוח את
הרוח
בלילה, ירדה אל הנחל וצמותיה צללים
והצפרדעים נגנו את נגון האקורדיון
של השודד!

מישהו מן הקהל: (אירונית) אה, זה חרוז לבן!...
אחר: זה חרוז פוטוריסטי!...
מישהי: אבל מדוע היא לא מטיילת באוויר?...
מישהו: מה, היא אווירון?...
אחר: או מלאך?...
הלץ: היא מלאך, אבל בלי כנפים!...
מישהו: האהאה, מלאך בשמלה ובלי כנפים!...
הגברתן: די עם הסוכריות הסנטימנטליות! הראה את הגיבור העיוור שלך!...
הלץ: אולי להראות לכם תחילה כיצד אני מדגדג את הירח?...
קולות: דגדג את הירח, זה מצחיק!...
הגברתן: (בקול רועם) את הסנסציה העיקרית של ההיסטוריה!... את הגיבור העיוור!...
קולות: את הגיבור העיוור, לץ רמאי!...
הלץ: טוב! אינכם רוצים בגרוטסק, אראה לכם טרגיקה! (מכה בתוף) מספר שני: הגיבור העיוור!

(רשרוש שלשלאות. מבין קלעי הבמה יוצא שמשון: לבוש כלודר וחגור שלשלאות).

הלץ: שמשון, קרע לעיניהם את השלשלאות כחוטי משי!...

(מכה בתוף, שמשון פורש את זרועותיו והשלשלאות נושרות חוליות־חוליות. הלץ זורקן לתוך הקהל).

קולות: הוררה, ברוו !...
מישהו: ואולי זה מעשה־להטים ?...
הלץ: האהאהא, מעשה־להטים !... זה משעשועי־ילדים, ברנש !... (מראה על שמשון) בכוחו לטלטל גורד־שחקים כמו שמטלטלים עץ... לשלוף מעשנה מבית־חרושת ולזרוק אותה כסיגריה לתוך הים... לתפוס אווירון בכנפיו ולסובב אותו כתרנגול !...
מישהי: והוא באמת עיוור ?...
הלץ: עיוור כאלוהים !...
הגברתן: אדרבה, יראה איזה פלא !...
הלץ: אולי בכל זאת להראות לכם כיצד אני מדגדג את הירח: זה יהיה יותר משעשע !...
קולות: לא, לא !... פלא, פלא !...
הלץ: טוב !... (אל שמשון) הראה להם פלא !...

(שמשון משרבב את ראשו ומגשש בעיניו באוויר).

מישהו: רואה ודאי אווירון בסטרטוספירה !...

(הקהל מגשש בשמים. שמשון יורד מן הבמה, צועד במעבר־הספסלים, גולמי, פטלי, צמרמורת עוברת בקהל).

מישהו: איזו מסכה יש לו !...

(שמשון מתקדם כשידיו מגששות באוויר).

מישהו: האווירונים בשמים ולא כאן !...
שמשון: (נוהם וצועד. הקהל מתכווץ מאימה. הוא מגיע עד לאשה בשחורים, קורע את צעיפה, ממשש בידיו את פניה ונוהם, זו את, את דלילה !...

(תופסה ביד אחת וסוחבה לעבר הבמה. משותק מביט אחריו הקהל. קם הגברתן וחוסם לו את הדרך. בידו השניה מטלטלו שמשון, אחריו את האחרים).

קולות: הוא נשתגע, העיוור !...

(מהומה ובריחה לכל העברים. בינתים מטיל שמשון את דלילה על הבמה. זו מתרוממת פרועת־שער וצועקת).

דלילה: שמשון !

(לשמע קולה הוא מזדעזע. משתרע עליה וחונקה).

הלץ: (מכה בתוף) קץ לאגדת שמשון !

ה מ ס ך

תרומתו של מנשה לוין לתיאטרון העברי

בשנת 1925 עלה ארצה בחור בן עשרים ושתיים, סופר עברי צעיר, עדין הגוף והנפש, מנשה לוין שמו. את ביכורי יצירתו פרסם ארבע שנים לפני כן בירחון "קולות" שיצא לאור בוורשא, בעריכת אליעזר שטיינמן, ובהגיעו ארצה היו כל נכסיו — בלבבו: חינוך מסורתי בבית־אבא, נפש פיוטית־חסידית, ידיעת לשונות אירופה הגדולות וספרותן — וצמאון גדול ליצירה עברית חדשה ברמה, במעוף, בתעוזה, לפי דוגמות־המופת של ספרות העולם.

עד מהרה היה מנשה לוין לאחד הערים והמעוררים בספרות המודרנית של שנות העשרים והשלושים. עם שטיינמן ושלונסקי וחבריהם היה ביוצרי הנוסח החדש בספרותנו, שמצא ביטויו בבמות ספרותיות כגון "כתובים" ו"טורים", בחבורה כחבורת "יחדיו", בסיגנון עריכה, בשאיבה מאוצרות תרבות העולם ומעל לכול בעידוד ובטיפוח היצירה הנטועה בנוף החיים העכשווי של ארץ ישראל והיונקת מכל רבדי־המורשת התרבותית והלשונית של עמנו.

סיפוריו הקצרים, שנתפרסמו כמעט בכל הבמות הספרותיות, היה בהם מתחילתם הד הסופה, חזות המערבולת, שאפיינו את חייו ואת חיי דורו. השתלבו בהם נושאים מן העבר הקרוב והרחוק עם רישומי ההווה של תל־אביב הצעירה, הבוהמית, הנבנית והולכת. אף על פי כן היה אדם של שליטה עצמית ותרבות־חיים בנוסח אירופי, אפילו אריסטוקראטי. הוא לא הניח לסופה שתערבב עליו את עולמו הרוחני ואת תביעתו המופלגת מסביבתו ומעצמו. סופר בכל רמ"ח אבריו — לא היטלטל לעיסוקים אחרים. הכתיבה מילאה את חייו — אם לא תמיד במקור, הרי בעבודת תרגום, שהלכה והתענפה, הלכה והבשילה והשתכללה — עד שהשתלטה כמעט על כל הווייתו. נקיון הדעת, אצילות הטעם, גרמו לאותה "רתיעה לאחוריו" שחברו הטוב, בן דורו, הסופר יצחק נורמן, ציין אותה מתוך

הבנה דקה וסימפטיה אמיתית במסתו המצויינת על "מאה לילות ביפו העתיקה". בדור של בעלי־חזקות ומקדמי־זרמים — הגיעו הדברים לידי כך, שמנשה לוין לא דאג לביתו בחייו ולא זכה לראות בספר, אלא יצירה אחת משלו, את הרומן הקצר "מאה לילות ביפו העתיקה", שפתח את סידרת ספרי הוצאת "יחדיו", בשנת תרצ"ח.

תרומתו של מנשה לוין לתיאטרון העברי יש בה יסוד חיוני בהיותה ממוקדת בתחום הדיאלוג, שכאן מחוייבת הלשון בשניים שלא תמיד הם אחד: שטף טבעי מזה וחריפות של ביטוי מזה. נסגר, אפוא, המעגל ואנו חוזרים אל "מאה לילות ביפו העתיקה". הרי רומן זה בנוי רובו־ככולו על דיאלוגים והם כולם ממש מתחננים לביצוע בימתי מבריק. ואכן, כשמנסה אני לעקוב אחר נתיבי־השפעה סמויים, היוצאים מספרו היחיד של מנשה לוין אל יצירות שנכתבו מאוחר יותר — מוצא אני שהם מוליכים אותי כולם אל יצירות בתחום הדראמה העברית המודרנית. בכל הזהירות הראויה אני מנסה לשאול, האם אין בדיאלוג של נסים אלוני ובעיקר ביצירה כמו "הצוענים של יפו" משהו מן ההפקרות הנעלסת לגבי זמן־מקום־אירוע־לשון שהקסימה אותנו עם פגישה ראשונה ביפו הצוענית, הבינלאומית, של מנשה לוין? מחזה שנון וספוג אוירה בוהמית כ"פיאטה" של בנימין גלאי — על לשונו המצליפה־צבעונית, על אירועיו הסור־ריאליסטיים (ומפיסטו מגלגל האירועים ובוחן הכליות!) — האין בו הד צהלת לעגי־מפיסטו בגוב האמנים והקבצנים שביפו העתיקה? ולבסוף, אולי בצורה הסמויה ביותר אך החזקה ביותר — האין ב"פונדק הרוחות" של נתן אלתרמן, על כנופיית האמנים שלו המשוטטת, על כל אוירת טשטוש־הגבולות בין חיים למתים — משהו שכענייננו וכצביונו כבר העלה מנשה לוין כמה עשרות שנים קודם לכן?

משה שמיר (מתוך אחרית דבר ל"מאה לילות ביפו העתיקה")

נימוקי חבר השופטים למתן פרס אקו"ם

לעידוד היצירה למחזהו של

מנשה לוין "שמשון ודלילה"

מנשה לוין נודע בספרותנו בעיקר כאחד המעצבים המובהקים של לשון התרגום העברית. יקשה להפריז בגודל תרומתו בתחום זה. הוא העניק לנו בלבוש עברי את היצירות "חוג משפחה" מאת מורוא; "למי צלצלו הפעמונים" מאת המינגווי; "התקווה" מאת מאלרו; "עלה נידף ברוח" מאת לין יו טאנג; "בן אחיו של ראמו" מאת דידרו; "טיסת לילה" מאת אגזיפרי; "בת אדם" מאת אנדרסן נקסה; "בית טיבו" מאת דיגאר; "זורבאז" מאת זולא; "ארץ פירות הזהב" מאת אמדו, ועוד ועוד ועוד.

כן תרגם לבמה העברית מיצירותיהם של בומרשה, סטרינדברג, איבסן, שו, ולא מיצינו בכך את הפֶּרט.

כבר נאמר שאם מלאכת המחשבת התרגומית שלו מפוארת וגלוייה לעין כל, הרי יצירתו המקורית היא בבחינת מטמון נעלם מעיני הרבים.

ספר אחד זכה מנשה לוין להוציא לאור בחייו, בשנת 1938, והוא הרומאן הסוריאליסטי שלו "מאה לילות ביפו העתיקה", זו עיר החוף, עיר הנמל האכזוטית, המכנסת בחוצותיה שלל דמויות ואירועים מכל העולם והזמנים, שלל שמן הסתם הביאוהו עמם השבים אליה מארצות גדודיהם, — ערבוביית מפגש אשר יוצרת בהכרח מציאות פאנטסטית לעילא.

בדין מציין משה שמיר כי רומאן זה, הבנוי רובו ככולו על דיאלוגים, ממש מתחנן לביצוע בימתי מבריק; ואם עדיין לא זכה לכך, הנה, לדעת רבים, זכה להאציל מרוחו על סגנונן של יצירות דראמטיות שנכתבו

מאוחר יותר, כגון "הצוענים של יפו" לניסים אלוני, או "פונדק הרוחות" לאלתרמן, ואחרות.

המחזה "שמשון ודלילה", שכותרת המשנה שלו: "טראגדיה מהזמן החדש", ועניינו אהבה, נאמנות, בגידה, אמת ושקר בקרקס החיים — ניתן לומר עליו שהוא התגשמותה של הציפייה להמחזת הרומאן "מאה לילות ביפו העתיקה"; כמוהו כרומאן, מבטל הוא את הסמל המשולש מקום־זמן־סיבתיות, — כדברי יצחק נורמן, וכמוהו כתוב דיאלוגים שנונים, מבריקים, בכישרון דראמטי מובהק, והוא עשוי להיות נכס צאן ברזל של הבמה העברית.

אי לזאת החליט חבר השופטים פה אחד להעניק למחזהו של מנשה לוין "שמשון ודלילה" את פרס אקו"ם לעידוד היצירה, תשמ"ג.

פרופ' חיים שוהם, אשר רייך, אריה אהרוני

מחזות בתרגומו של הסופר מנשה לוין שהוצגו

למי צלצלו הפעמונים * — ארנסט המינגווי	ה"אהל"	בכורה	27.11.1943
הרופא על פרשת דרכים — ברנרד שאו	"	"	20.10.1945
בית־ספר חדש — פרדינאנד רוז'ה	"	"	11.10.1949
תעלולי סקאפן — ז.ב.פ. מולייר	"	"	15.4.1950
העולם אינו יכול לחכות — מ. דקר	"	"	13.8.1950
המשוגעת משאיו — ז. ז'ירודו	"	"	23.10.1950
שש נפשות מחפשות מחבר — ל. פירנדלו	"	"	20.4.1952
ד"ר קנוק — ז'ול רומן	"	"	30.5.1953
בני ערובה — רובלס	"הבימה"	בכורה	4.7.1949
העיירה שלנו — ט. ויילדר	"	"	26.3.1950
התונת פיגארו — בומרשה	"	"	1.4.1951
שועלים קטנים — ל. הילמן	"	"	11.11.1951
האב — א. סטרינדברג	"	"	6.1.1952
המצודה — רובלס	"	"	14.5.1952
יון גבריאל בורקמאן — איבסן	"	"	15.2.1953
ליליום — מולנר	"	"	25.3.1953
זעקי ארץ אהובה — מ. אנדרסון	"	"	30.4.1953
נשף הגנבים — אנוי	"	"	26.10.1957
שש נפשות מחפשות מחבר — ל. פירנדלו	"	"	1.9.1969
לילות הזעם — א. סאלאקרו	"הקאמרי"	"	29.5.1949
האם תרצה לשחק איתי — מרסל אשאר	הפקה פרטית		1952
האב — א. סטרינדברג	"תיאטרון חיפה"	"	2.1.1968
מאדם סן ז'ן — ו. סרדו	הופק לרדיו,		1955

אוהל הדוד טום — הריאט ביצ'ר סטאו, בהמחזתו של זיגמונט טורקוב
תיאטרון לנוער "קלעים", 1956

---

* הומחז להצגה על־ידי מנשה לוין על־פי תרגומו לספר הנ"ל.

מחזות בתרגומו של הסופר מנשה לוין שטרם הוצגו

הגברת עם הקמליות — א. דיומא

קין — ז'.פ. סרטר לפי דיומא

...המחזה "שמשון ודלילה", שכותרת המשנה שלו: "טראגדיה מהזמן החדש", ועניינו אהבה, נאמנות, בגידה, אמת ושקר בקרקס החיים — ניתן לומר עליו שהוא התגשמותה של הציפייה להמחזת הרומן "מאה לילות ביפו העתיקה"; כמוהו כרומאן, מבטל הוא את הסמל המשולש מקום־זמן־סיבתיות, — כדברי יצחק נורמן, וכמוהו כתוב דיאלוגים שנונים, מבריקים, בכישרון דראמטי מובהק, והוא עשוי להיות נכס צאן ברזל של הבמה העברית.

אי לזאת החליט חבר השופטים פה אחד להעניק למחזהו של מנשה לוין "שמשון ודלילה" את פרס אקו"ם לעידוד היצירה, תשמ"ג.

פרופ' חיים שוהם, אריה אהרוני, אשר רייך

מתוך נימוקי חבר השופטים לפרס אקו"ם

ציור השער: לוקה ג'יאורדנו, המאה ה־XVII.